

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

EDUCATION AT A GLANCE 2023 TAUSTAMUISTIO

Suomalainen koulutus kansainvälisessä vertailussa

Jukka Haapamäki, Erno Hyvönen, Saara Ikkela (opetus- ja kulttuuriministeriö)

Teijo Koljonen, Hanna Laakso, Sofia Mursula ja Petra Packalen (Opetushallitus)

Mika Tuononen (Tilastokeskus)

Sisällys

1 OECD:n vuosittainen tilannekuva koulutuksesta	3
2 Näkökulmia raportin pääteemaan, ammatilliseen koulutukseen	4
2.1 Suomessa ammatillinen koulutus houkuttelee kaiken ikäisiä	5
2.2 Keskimääräistä useampi nuori valitsee Suomessa ammatillisen koulutuksen.....	6
2.3 Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen kansainvälisesti kasvussa, Suomessa toisen asteen amatillisten tutkintojen osuus pysynyt suurena	7
2.4 Mahdollisuus jatko-opintoihin edistää ammatillisen koulutuksen vetovoimaa ja läpäisyä.....	8
2.5 Oppilaitosmuotoinen koulutus oppisopimuskoulutusta yleisempää, mutta raja häilyvä.....	9
2.6 Tekniikan alalta valmistuu eniten opiskelijoita	9
2.7 Ammatillinen koulutus vahvistaa työmarkkina-asemaa, mutta ei lisää ansioita korkeakoulutuksen tavoin	10
2.8 Koulutus tasaa sukupuolten välistä eroa työllisyydessä, vähemmän ansioissa	12
3. Muita poimintoja vuoden 2023 koulutusvertailusta	13
3.1 Valtaosa lapsista varhaiskasvatuksessa kolmeen ikävuoteen mennessä.....	13
3.2 Varhaiskasvatus kaikkialla naisvaltainen ala	15
3.3 Suomen peruskouluissa kansainvälisesti verrattuna melko vähän pakollisia oppitunteja	16
3.3 Alaluokilla eniten äidinkieltä ja matematiikkaa, yläluokilla luonnontieteiden osuus kasvaa	17
3.3 Oppiaineiden luokittelussa oppiaineryhmiin eroja maiden välillä	17
3.4 Oppimistulosten arvioinnit tavallisia perusasteella, kansalliset kokeet lukiotasolla	18
3.5 Korkeakoulutuksen rakenteissa suuria eroja OECD-maiden välillä, koulutusvalinnat Suomessa keskimääräistä enemmän sukupuolittuneet.....	20
3.6 Pandemia ei merkittävästi muuttanut kansainvälisten opiskelijoiden osuutta	21
3.7 Luonnontieteen ja tekniikan alat kansainvälisten opiskelijoiden suosiossa	22
3.8 Suomessa aikuiset osallistuvat koulutukseen OECD-keskiarvoa enemmän.....	23
3.9 Rahoituksen vertailu haastavaa	24
3.10 Ammatillisen koulutuksen opiskelijakohtainen kustannus korkeampi kuin yleissivistävän, myös perusopetuksen yläluokkiin panostetaan	25
3.11 Pandemian seurauksena opiskelijakohtainen kustannus kasvoi useimmissa maissa	27
3.12 Suomessa opettajien palkat varhaiskasvatusta lukuun ottamatta kansainvälisesti verraten hyvällä tasolla	27

1 OECD:n vuosittainen tilannekuva koulutuksesta

Education at a Glance (EAG) on OECD:n vuosittain julkaisema koulutuksen indikaattoriraportti. Raporttiin koottu mittava tieto mahdollistaa koulutusjärjestelmien tarkastelun ja vertailun lukuisista eri näkökulmista.

Julkaisu sisältää OECD-maiden vertailun lisäksi myös mm. Brasiliaa, Argentiinaa, Kiinaa, Intiaa, Indonesiaa, Saudi-Arabiaa ja Etelä-Afrikkaa koskevia tietoja. Tarkasteluvuosi on 2021, ellei toisin mainita.

Säännöllisesti toistuvien perusindikaattorien lisäksi *Education at a Glance*ssa on vuosittain vaihtuva teema, joka näkyy erityisesti raportin johdannossa ja jonkin verran uusina indikaattoreina. Vuoden 2023 erityisteema on ammatillinen koulutus. Ajankohtaisena näkökulmana on mukana myös Ukrainasta paenneiden lasten koulutus.

Täydennyksenä raportin perinteiselle indikaattorivertailulle OECD on luonut kaksi koulutusjärjestelmiä esittelevää interaktiivista visualisointia. Näiden uudenlaisten verkkoraporttien aiheena on varhaiskasvatusjärjestelmät ja toisen asteen koulutusohjelmat.

Tähän muistioon on poimittu *Education at a Glance*n valtavasta aineistosta vain joitain Suomen kannalta kiinnostavia teemoja ja indikaattoreita. Kunkin osion lopussa mainitaan, mihin indikaattoriin tiedot perustuvat, jolloin lukijan on halutessaan mahdollista palata alkuperäislähteille. Muistion kuvioiden ja taulukoiden mahdolliset maakohtaiset lisätiedot löytyvät samoin alkuperäisestä *Education at a Glance* -raportista ja sen liiteosista.

*Education at a Glance*n vertailuissa hyödynnetään kansainvälistä koulutusluokitusta ISCEDiä. Ymmärrettävyyden parantamiseksi muistion alkuun on lisätty yhteenveto siitä, mitä luokituksen eri tasot tarkoittavat suomalaisessa kontekstissa.

Tämän ja aiempien vuosien raportit taustatilastoihin johtavine linkeineen ovat vapaasti saatavilla OECD:n verkkosivuilla osoitteessa www.oecd.org/education/education-at-a-glance/.

Kansainvälisen koulutusluokituksen ISCED:n koulutusasteiden pääsisältö Suomessa

ISCED 0 Early childhood education - Varhaiskasvatus ja esiopetusaste

- 01 Early childhood educational development - Varhaiskasvatus (alle 3-vuotiaat lapset)
- 02 Pre-primary education - Varhaiskasvatus (3 vuotta täyttäneet lapset) ja esiopetus

ISCED 1 Primary education - Alempi perusaste eli perusopetus, vuosiluokat 1–6

ISCED 2 Lower secondary education - Ylempi perusaste eli perusopetus, vuosiluokat 7–9

ISCED 3 Upper secondary education - Toinen aste

Lukiokoulutus, Ammatillinen peruskoulutus, Ammattitutkinnot

ISCED 4 Post-secondary non-tertiary education - Erikoisammattikoulutusaste

Erikoisammattitutkinnot

ISCED 5 Short-cycle tertiary education - Alin korkea-aste

Opistoasteen ammatilliset tutkinnot (poistuneet nykyisestä koulutusjärjestelmästä)

ISCED 6 Bachelor's or equivalent level - Alempi korkeakouluaste

Ammattikorkeakoulututkinnot, alemmat korkeakoulututkinnot (yliopistot), ammatillisen korkea-asteen tutkinnot (poistuneet nykyisestä koulutusjärjestelmästä)

ISCED 7 Master's or equivalent level - Ylempi korkeakouluaste

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, ylemmät korkeakoulututkinnot (yliopistot)

ISCED 8 Doctoral or equivalent level - Tutkijakoulutusaste

Lisensiaatintutkinnot (tutkijakoulutus), tohtorintutkinnot

2 Näkökulmia raportin päätteeseen, ammatilliseen koulutukseen

Ammatillinen koulutus jää kansainvälisissä tilastovertailuissa usein yleissivistävän ja korkeakoulutuksen varjoon. Luotettavien ja vertailukelpoisten indikaattorien luomiseen liittyy aina haasteita, mutta ammatillisen koulutuksen kohdalla haasteet ovat vielä tavallista suurempia järjestelmien suurien erojen takia. Kansainvälinen kiinnostus ammatillista koulutusta kohtaan on kuitenkin viime vuosina kasvanut, ja samalla on kasvanut myös vertailutiedon kysyntä.

Kiinnostus näkyy myös *Education at a Glance* -raportissa, jonka erityiseksi teemaksi on tänä vuonna valittu ammatillinen koulutus. Raportissa tarkastellaan muun muassa ammatilliseen koulutukseen osallistumista ja tutkinnon suorittamista, koulutuksen taloudellisia ja sosiaalisia hyötyjä sekä koulutukseen käytettyjä resursseja. Edellisen kerran ammatillisen koulutuksen teema oli vuoden 2020 raportissa.

Raportin mukaan OECD-maat ovat lisänneet toisen asteen koulutustensa monimuotoisuutta. Toisen asteen opintojen monipuolistaminen nähdään vastauksena työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin ja ammatillisen koulutuksen kasvavaan kysyntään. Yleissivistävien ja ammatillisten tutkintojen tiukkoja raja-aitoja on asteittain madallettu ja pyritty kohti laaja-alaisempia kokonaisuuksia, jotka avaavat opiskelijoille aiempaa joustavampia opintopolkuja jatko-opintoihin ja työmarkkinoille.

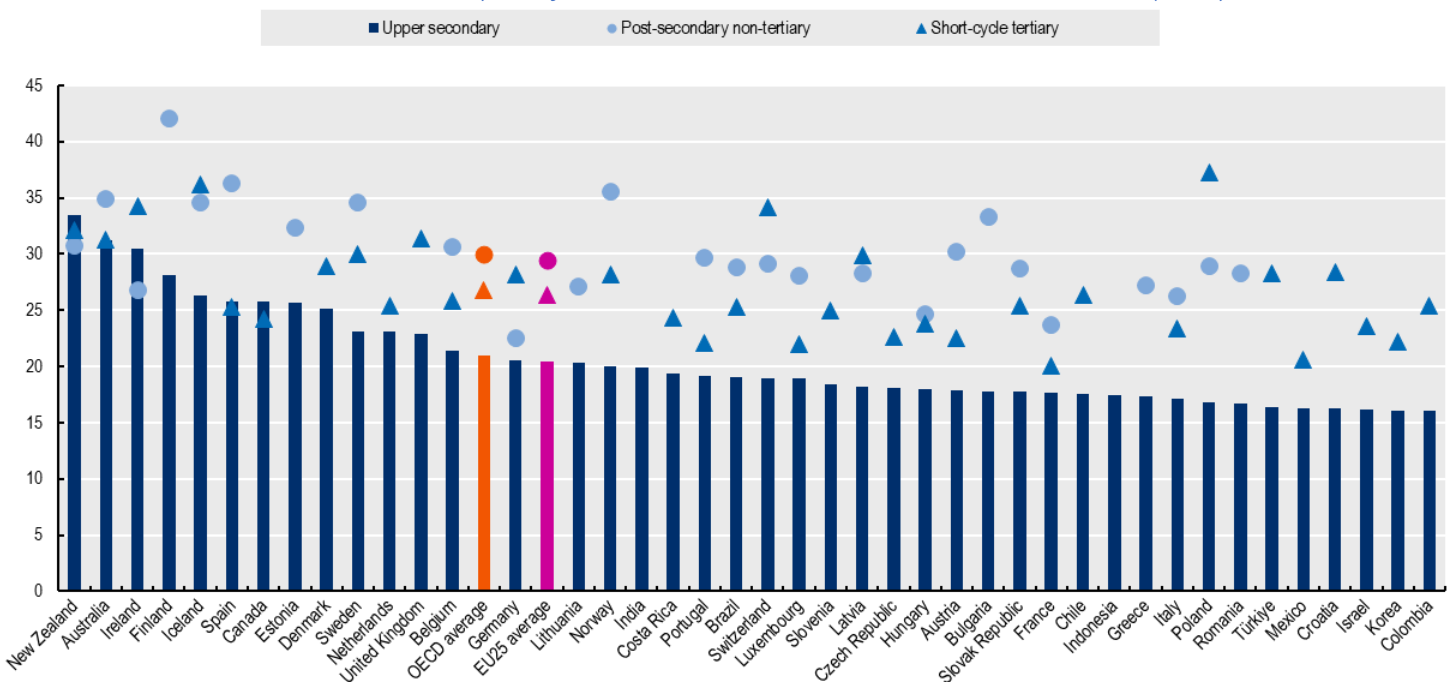
Education at a Glance ammatillisen koulutuksen indikaattorit ulottuvat ylempältä perusasteelta (ISCED 2) alimmalle korkea-asteelle (ISCED 5). Noin kaksi kolmesta OECD-vertailun ammatillisen koulutuksen opiskelijasta opiskelee kuitenkin toisella asteella (ISCED 3). Suomessa ammatillinen koulutus on tätäkin selkeämmin painottunut toiselle asteelle, joten myös tässä muistiossa vertailu painottuu siihen.

Suomen koulutusjärjestelmä ei opistoasteen koulutuksen loppumisen jälkeen sisällä alimman korkea-asteen (ISCED 5) ammatillisia tutkintoja, mutta monessa muussa maassa ne ovat yleisiä. Muun korkea-asteen koulutuksen osalta etenkin osa ammattikorkeakoulukoulutuksesta on ammatillisesti painottunutta. Kansainvälisessä tilastovertilussa ei kuitenkaan ole vakiintunutta tapaa erottaa ammatillisesti ja akateemisesti painottunut korkea-asteen koulutus toisistaan.

2.1 Suomessa ammatillinen koulutus houkuttelee kaiken ikäisiä

Suomessa ammatillinen koulutus on suosittua ja houkuttelee monipuolisesti eri ikäisiä opintojen pariin. Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelee sekä perusopetuksen päättäneitä ensimmäistä tutkintoaan suorittavia nuoria, heti lukion jälkeen ammatilliseen koulutukseen suuntaavia nuoria aikuisia että aikuisia, jotka haluavat vaihtaa alaa kokonaan tai päivittää osaamistaan ja kehittää taitojaan vastaamaan työelämän tarpeita.

Kuvio 1. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden keskimääräinen ikä koulutusasteen mukaan (2021)

Lähde: Figure B1.3 Average age of students in vocational programmes, by level of education (2021)

Suomessa 68 % kaikista toisen asteen (ISCED 3) opiskelijoista opiskelee ammatillisessa koulutuksessa, kun vastaava luku OECD-maissa on keskimäärin 44 %. Suomen korkea lukua selittää juuri aikuisopiskelijoiden määrä. Aikuisopiskelijoiden osuus on suuri myös Uudessa-Seelannissa, Australiassa ja Irlannissa.

Aikuisopiskelijoiden määrä näkyy myös opiskelijoiden keskimääräisen iän vertailussa. Monissa maissa ammatillinen koulutus on käytännössä nuorten kouluttamista työmarkkinoille, jolloin opiskelijoiden keski-ikäkin on luonnollisesti alhainen.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden keskimääräinen ikä on OECD:n alueella 21 vuotta ja EU-maissa 20 vuotta. Suomessa opiskelijoiden keski-ikä on selvästi korkeampi: 28 vuotta. Australiassa, Irlannissa ja Uudessa-Seelannissa se ylittää jo 30 vuotta. Sen sijaan esimerkiksi Puolassa, Italiassa, Kroatiassa ja Kolumbiassa ammatillinen koulutus aloitetaan nuorena. Opiskelijat ovat Puolassa ja Italiassa keskimäärin 17-vuotiaita; Kroatiassa ja Kolumbiassa keskimäärin 16-vuotiaita.

Lähde

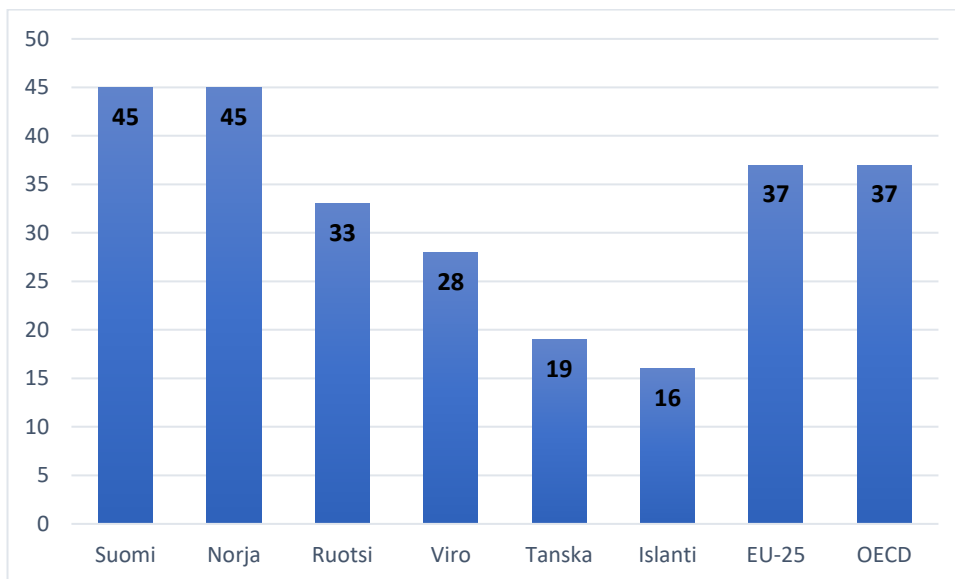
- B1. Who participates in education?

2.2 Keskimääräistä useampi nuori valitsee Suomessa ammatillisen koulutuksen

Vertailukelpoisemmat luvut ammatilliseen koulutukseen osallistumisesta saadaan, kun vertailu rajataan nuoriin.

Ammatillinen koulutus on Suomessa myös nuorten keskuudessa kansainvälisesti verraten vetovoimainen vaihtoehto. 15–19-vuotiaista suomalaisista toisen asteen opiskelijoista lähes puolet (45 %) on ammatillisessa koulutuksessa. Tämä on selvästi enemmän kuin EU- tai OECD-maissa keskimäärin (37 %). Ero ei tässä ikäryhmässä ole kuitenkaan yhtä silmiinpistävä kuin tarkastellessa kaikkia toisen asteen opiskelijoita.

Kuvio 2 Ammatilliseen koulutukseen osallistuvien osuus (%) toisen asteen opiskelijoista 15-19 -vuotiaiden ikäryhmässä (2021)

Lähde: Table B1.2 Enrolment rates of 15-19 year-olds and 20-24 year-olds, by level of education (2021)

Nuorten ammatillisella koulutuksella on erityisen vahva asema esimerkiksi Itävallassa, Tšekissä ja Slovakiassa, joissa toisella asteella opiskelevista 15–19-vuotiaista noin 70 % suorittaa ammatillisia opintoja. Toisaalta esimerkiksi Islannissa, Irlannissa ja Tanskassa osuus jää alle viidenneksen. Etenkin Euroopan ulkopuolelta löytyy maita, joissa selvästi alle viidennes toisella asteella opiskelevista nuorista on valinnut ammatillisen suuntautumisen.

Erilaiset osallistumisluvut kertovat ammatillisen koulutuksen vetovoimasta eri maiden nuorten keskuudessa. Toisaalta luvut kertovat myös järjestelmiin liittyvistä eroista – siitä, kuinka paljon ja millaista koulutusta nuorille on ylipäättään tarjolla.

Lähde:

- B1. Who participates in education?

2.3 Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen kansainvälisesti kasvussa, Suomessa toisen asteen ammatillisten tutkintojen osuus pysynyt suurena

Suomessa nuorten aikuisten koulutustausta on OECD-keskivertoa useammin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Suomessa 25–34-vuotiaista noin 37 % on suorittanut ammatillisesti suuntautuneen tutkinnon, kun vastaava osuus on OECD-maissa keskimäärin noin 32 %. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus on 38 OECD-maan joukossa Suomessa 8. korkein.

Maiden välillä on myös merkittäviä eroja siinä, minkä tasoisia ammatillisesti suuntautuneita tutkintoja niissä suoritetaan. Esimerkiksi Saksassa ja Unkarissa erikoisammattikoulutuksen (ISCED 4) asema on vahva ja 13-15 % ikäluokasta on suorittanut tutkinnon siltä tasolta. Toisaalla puolestaan lyhyet ammatillisesti suuntautuneet korkea-asteen tutkinnot (ISCED 5) ovat yleisiä. Itävallassa, Kanadassa, Koreassa, Ranskassa ja Espanjassa 12–21 % ikäluokasta on ISCED 5 -tasolta valmistuneita.

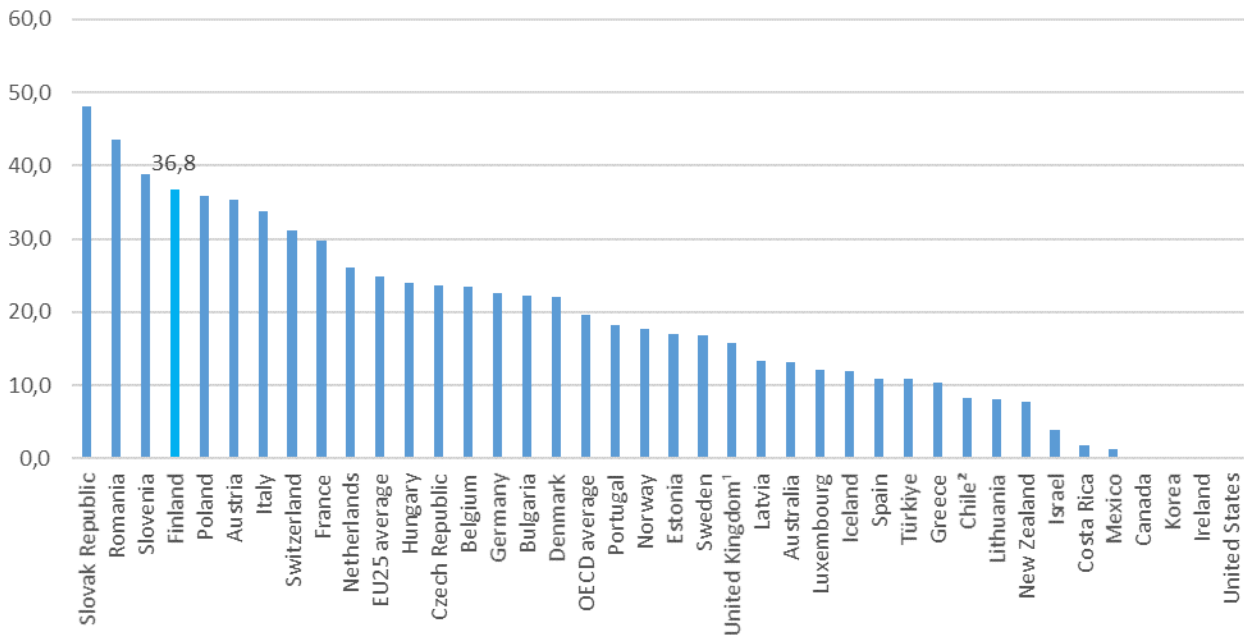
Suomessa ammatillisesti suuntautunut koulutus painottuu voimakkaasti toisen asteen koulutukseen. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuus (37 %) onkin Suomessa OECD-maiden 3. korkein ja lähes kaksinkertainen verrattuna OECD-maiden keskiarvoon (20 %).

Tyypillisesti OECD-maissa matalasti koulutettujen ja toisen asteen tutkinnon suorittaneiden ikäluokkaosuudet ovat olleet laskussa 2015–2022 ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudet puolestaan voimakkaassa kasvussa. Suomen kehitys poikkeaa tältä osin muista OECD-maista.

Kuten yltä käy ilmi, koulutustulemien painottuminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ei johdu suoraan siitä, että Suomessa suuntauduttaisiin perusasteen jälkeen poikkeuksellisen paljon ammatilliseen koulutukseen. Ammatillisessa koulutuksessa olevien osuus 15–19-vuotiaista toisen asteen opiskelijoista on Suomessa (45 %) jonkin verran korkeampi kuin OECD-maissa keskimäärin (37 %), mutta huomattavasti matalampi kuin Tšekissä, Itävallassa, Slovakiassa ja Sloveniassa (65 % tai enemmän).

Näyttääkin siltä, että muita OECD-maita useammin Suomessa ammatilliseen koulutukseen suuntautuvat jäävät toisen asteen ammatillisen koulutuksen varaan eivätkä jatka korkea- tai erikoisammattiasteen koulutukseen.

Kuvio 3. Toisen asteen (ISCED 3) ammatillisesti suuntautuneen tutkinnon suorittaneiden osuus (25–34 v), 2022

Lähde: Figure A1.1. Share of 25-34 year-olds whose highest level of education has a vocational orientation, by level of educational attainment (2022), in per cent

Lähde:

- A1. To what level have adults studied??

2.4 Mahdollisuus jatko-opintoihin edistää ammatillisen koulutuksen vetovoimaa ja läpäisyä

Yksi ammatillisen koulutuksen asemaa vahvistava tekijä Suomessa on sen tarjoama yleinen jatko-opintokelpoisuus. Monessa muussakin maassa ammatillinen koulutus avaa reitin työelämän lisäksi myös jatko-opintoihin. Ihan kaikkialla näin ei kuitenkaan ole.

Keskimäärin noin 75 % ammatillisen toisen asteen opiskelijoista OECD-maissa osallistuu koulutukseen, josta on suora väylä korkea-asteelle. Monesti jatkoväylä kulkee kuitenkin alimman korkea-asteen lyhyiden koulutusten (ISCED 5) kautta, joita ei Suomessa ole. Vain osassa maita ammatilliselta toiselta asteelta on mahdollista edetä Suomen tavoin suoraan alemman korkeakoulututkinnon suorittajaksi (ISCED 6 koulutusaste eli amk-tutkinnot ja yliopistojen kandidaattitutkinnot).

OECD:n mukaan mahdollisuus jatko-opintoihin vaikuttaa kannustavasti tutkinnon suorittamiseen. Vaikka ammatillisen koulutuksen läpäisy on vertailun maissa keskimäärin matalammalla tasolla kuin saman tason yleissivistävässä koulutuksessa, valmistuminen on kuitenkin todennäköisempää niissä koulutusohjelmissa, joilta on pääsy korkea-asteelle.

Suomessa toisen asteen ammatillisen koulutuksen tutkinto-opiskelijoista 72 % valmistuu viimeistään kahden vuoden kuluessa tutkinnon tavoiteajan jälkeen. Lukiokoulutuksessa vastaava osuus on 92 %. Läpäisyaste on kansainvälisesti lähellä keskiarvoa ammatillisessa koulutuksessa ja verraten hyvä yleissivistävässä koulutuksessa, sillä kansainvälinen keskiarvo on ammatillisessa koulutuksessa 73 % ja yleissivistävässä koulutuksessa 87 %. Kaikista maista ei kuitenkaan ole saatavilla läpäisyä koskevia tietoja.

Suomessa ammatillisen koulutuksen läpäisyaste on laskenut siitä, kun *Education at a Glance* viimeksi painottui ammatilliseen koulutukseen. Vuonna 2020 julkaistussa vertailussa Suomen ammatillisen koulutuksen tutkinto-opiskelijoista 78 % valmistui viimeistään kaksi vuotta tavoiteajan jälkeen.

Lähde:

- Indicator B3. Who is expected to complete upper secondary education?

2.5 Oppilaitosmuotoinen koulutus oppisopimuskoulutusta yleisempää, mutta raja häilyvä

Ammatillisen koulutuksen tutkintojen rakenne vaihtelee huomattavasti maittain. *Education at a Glance* tarkastelussa ammatillinen koulutus on jaoteltu oppilaitoksessa ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista yhdistävään koulutukseen (*school- and work-based* programmes) sekä oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen koulutukseen. Kriteerinä ensin mainitulle on se, että yli 25 % opiskelusta tapahtuu työpaikalla. Tilastoluokituksessa tähän kategoriaan sijoittuu Suomesta oppisopimuskoulutus.

Oppisopimustyyppisen koulutuksen osuus OECD-maiden toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta on keskimäärin 45 %. Maiden kesken on kuitenkin suuria eroja. Tanskassa, Latviassa, Unkarissa ja Irlannissa kaikki ammatillisen toisen asteen opiskelijat ovat tämän tyyppisessä koulutuksessa, kun taas Suomessa oppisopimuskoulutuksen osuus on 16 %. On huomattava, että joissakin maissa tähän ryhmään sisällytetään oppisopimuskoulutuksen lisäksi muutakin runsaasti työpaikalla oppimista sisältävää koulutusta. Monessa maassa taas kaikki ammatillinen koulutus luokitellaan oppilaitosmuotoiseksi.

OECD:n käyttämä ammatillisen koulutuksen kahtiajako, joka perustuu työpaikalla järjestettävän koulutuksen tarkkaan prosenttiosuuteen, on erityisesti Suomen kannalta ongelmallinen. Jaottelu ei tunnista sitä, miten paljon työpaikalla tapahtuvaa harjoittelua ja oppimista korostetaan muussakin ammatillisessa koulutuksessa, ei vain oppisopimuskoulutuksessa. Suomessa käytössä olevaa koulutussopimukseen perustuvaa osaamisen hankkimista työpaikalla¹ tällainen tarkastelu ei huomioi lainkaan.

Vielä pulmallisemmaksi määrittely muuttuu, kun tarkastellaan vuoden 2018 reformin jälkeistä ammatillista koulutusta. Suomalainen nykymuotoinen ammatillinen koulutus painottaa entistä enemmän yksilöllisiä opintopolkuja ja osaamisperusteisuutta. Oppiminen tapahtuu joustavasti työpaikalla ja oppilaitoksissa, ja yhä enemmän myös virtuaalisissa oppimisympäristöissä. Tätä on vaikea sovittaa OECD:n määritelmän tarkkoihin raameihin.

Lähteet:

- B1. Who participates in education?
- B3. Who is expected to complete upper secondary education?

2.6 Tekniikan alalta valmistuu eniten opiskelijoita

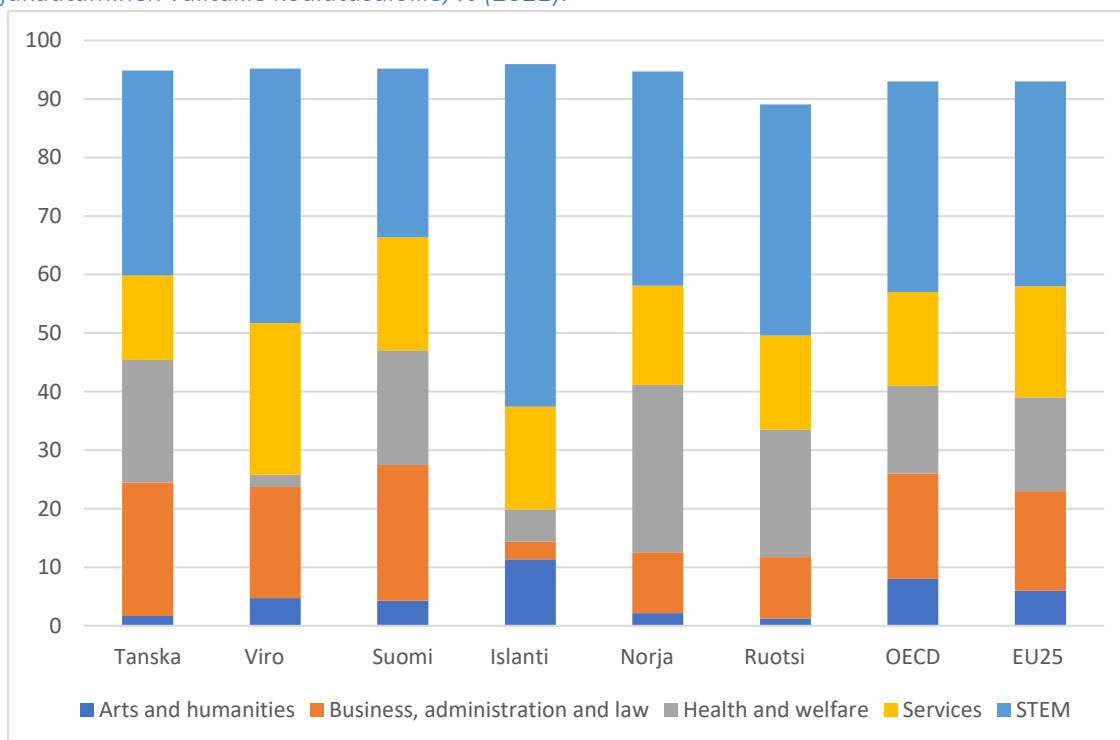
Ylivoimaisesti suurin koulutusala ammatillisessa koulutuksessa on luonnontiede, tekniikka ja matematiikka, eli ns. STEM-alat. Keskimäärin 36 % OECD-maiden toisen asteen ja erikoisammattikoulutusasteen (ISCED 3 ja ISCED 4) ammatillisen koulutuksen opiskelijoista valmistuu STEM-aloilta alalta. Seuraavaksi suosituimpien, kaupan ja hallinnon alan sekä palvelualojen koulutuksen, osuus on selvästi pienempi: 18 % ja 16 %. Neljänneksi suosituin on terveys- ja hyvinvointiala (15 %).

Suosituimpien alojen järjestys kuitenkin vaihtelee eri maissa. Islannissa, Israelissa ja Etelä-Koreassa joka toinen toisen asteen ammatillinen tutkinto oli STEM-alalta. Suomessakin tekniikka oli suosituin koulutusala.

¹ [Oppisopimuskoulutuksen ja koulutussopimuksen kuvaus opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla.](#)

Osuus oli kuitenkin pienempi (29 %) kuin OECD:ssä keskimäärin. Seuraavaksi suosituimmat alat olivat kauppa ja hallinto (23 %), sosiaali- ja terveysala (20 %) sekä palvelut (19 %).

Kuvio 4 Toisen asteen ja erikoisammattikoulutusasteen ammatillisten tutkintojen suorittaneiden jakautuminen valituille koulutusaloille, % (2021).

Lähde: Table B5.3. Distribution of graduates, by field of study and education level (2021)

Lähde

- Indicator B5. Who graduates from tertiary education?

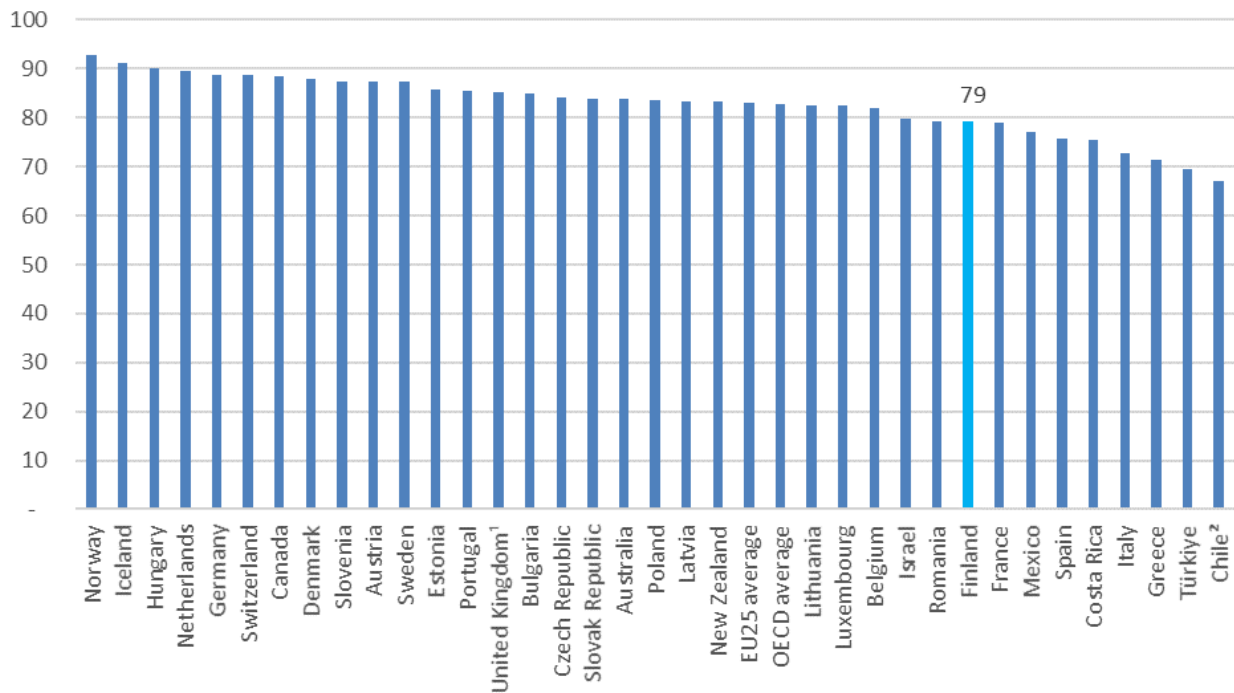
2.7 Ammatillinen koulutus vahvistaa työmarkkina-asemaa, mutta ei lisää tuloja korkeakoulutuksen tavoin

Koulutus kannattaa -iskulause ei rakennu tyhjän päälle. Koulutuksen hyödyistä yksilön työuralle on yhä enemmän todistusaineistoa. Yleisesti ottaen yksilön työmarkkina-asema paranee koulutustason noustessa. Vastaavasti tutkinnon puuttuminen lisää huomattavasti esimerkiksi työttömyysriskiä. Maiden kesken on kuitenkin merkittäviä eroja siinä, kuinka suuri koulutuksen tuoma etu työmarkkinoilla on. Ei myöskään ole yhdentekevää, minkälaisesta koulutuksesta on kyse.

Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden nuorten työllisyysaste on Suomessa selvästi korkeampi kuin perusasteen varassa olevien. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste oli 79 %, kun se perusasteen varassa olevilla oli 49 %. Ero työllisyysasteessa kasvoi vuosien 2015–2022 välillä.

Ammatillisen koulutuksen ollessa teemana on tarkasteltu tavallista tarkemmin työllistymistä opintojen suuntautumisen mukaan. Suomessa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste (79 %) jää nuorilla (25–34 v) selvästi yleisen pohjoismaisen (87–93 %), saksankielisten maiden (87–89 %) sekä EU- ja OECD-tason (83 %) alle. Yleisesti ottaen Suomessa on muiden Pohjoismaiden tavoin verraten korkea työllisyysaste.

Kuvio 5. Ammatillisen toisen asteen tai erikoisammattikoulutusasteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste (25–34 v), 2022

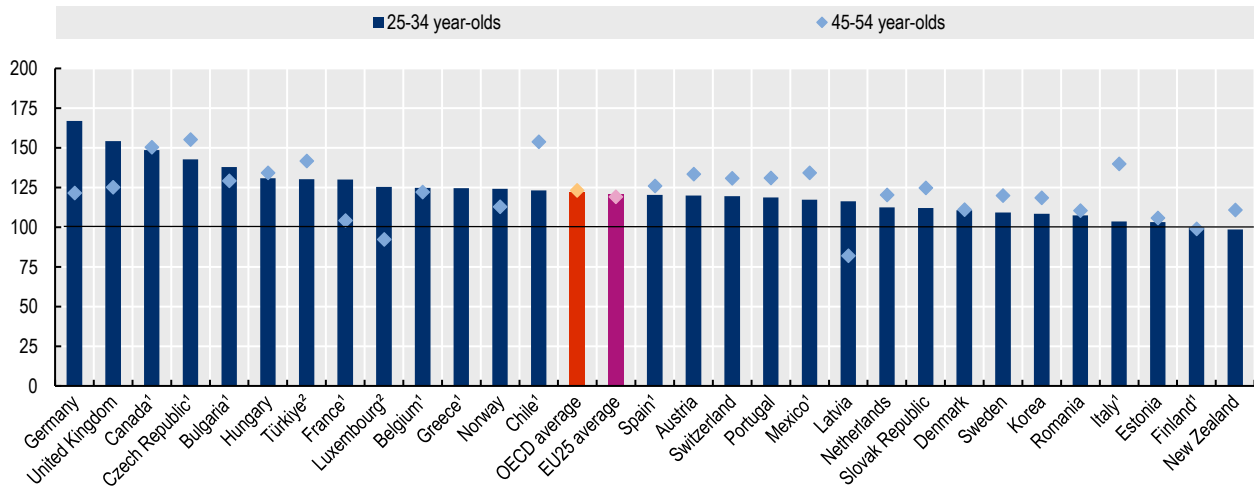

Lähde: Figure A3.1. Employment rates of 25-34 year-olds, by level of educational attainment and programme orientation (2022), in per cent

Jos ammatillinen tutkinto parantaa asemaa työmarkkinoilla tutkintoa vailla oleviin nähden, korkea-asteen koulutus vahvistaa asemaa entisestään. Suomessa ja OECD-maissa keskimäärin korkeakoulutettujen työllisyysaste on noin 10 %-yksikköä suurempi kuin toisen asteen koulutuksen suorittaneiden. Korkea-asteen koulutus tuo myös suuremman palkan. Korkeakoulutuksen tuoma palkkaetu suhteessa toisen asteen tutkintoon on OECD-maissa keskimäärin 56 %. Suomessa korkea-asteen tutkinnon palkkapreemio toisen asteen tutkintoon nähden on 39 % eli tuntuvasti OECD-keskiarvoa pienempi, mutta kuitenkin suurempi kuin muissa Pohjoismaissa.

Koulutuksen palkkapreemion vertailussa Suomi on mielenkiintoisesti Uuden-Seelannin kanssa ainoa OECD-maa, jossa toisen asteen tutkinto ei lisää palkkaa suhteessa perusasteen tutkintoon. Toisen asteen koulutus lisää silti työuran vakautta ja avaa mahdollisuuden jatkokoulutukseen ja sitä kautta korkeampaan tulotasoon.

Kuvio 6 Ammatillisen toisen asteen tai erikoisammattikoulutusasteen suorittaneiden palkka suhteessa perusasteen suorittaneisiin (kokoaikatyölliset), 2021

Lähde: Figure A4.2. Relative earnings of workers with vocational upper secondary or post-secondary nontertiary attainment compared to those with below upper secondary attainment, by age group (2021). Adults with income from employment (full-time full-year workers); below upper secondary education for each age group = 100

OECD:n mukaan ammatillisesta koulutuksesta on työmarkkinoilla keskimääräistä enemmän hyötyä silloin, kun työpaikalla tapahtuva oppiminen on tärkeässä roolissa opintojen aikana. Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työllisyys saattaa jopa ylittää korkeakoulutettujen. Työelämäyhteyksien ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen vahvistaminen ovat myös keinoja vahvistaa ammatillisen koulutuksen vetovoimaa.

Maat, joissa on vahva ja toimiva ammatillisen koulutuksen järjestelmä, osoittavat, että ammatillinen koulutus voi tarjota sekä tehokkaan väylän työmarkkinoille että mahdollisuuksia jatkuvaan osaamisen päivittämiseen.

Lähteet:

- A3. How does educational attainment affect participation in the labour market?
- A4. What are the earnings advantages from education?

2.8 Koulutus tasaa sukupuolten välistä eroa työllisyydessä, ei niinkään ansiotasossa

Koulutuksen tuomissa hyödyissä on eroja naisten ja miesten välillä. Toisen asteen tutkintoa vailla olevien naisten työllisyysaste oli Suomessa vuonna 2022 vain 41 %, kun se korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla oli 86 %. Miehillä vastaavat luvut olivat 55 % ja 92 %. Koulutuksen puute on siis erityisen suuri riski naisten työllistymiselle. Toisaalta naisten ja miesten erot työllisyysasteessa ovat kaventuneet, ja oletettavasti työmarkkinoiden rakennemuutos on vaikuttanut vailla toisen asteen tutkintoa olevien miesten työllisyysasteen laskuun Suomessa, ei niinkään muissa maissa.

Taulukko 1. 25–34-vuotiaiden työllisyysaste sukupuolen ja koulutustason mukaan (2015 ja 2022)

	Perusaste		Toinen aste				Korkea-aste					
	Miehet		Naiset		Miehet		Naiset		Miehet		Naiset	
	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022

Suomi	61	55	40	41	81	80	66	72	88	92	76	86
Ruotsi	75	75	53	52	87	85	79	77	88	91	86	86
OECD-keskiarvo	70	71	44	47	84	85	66	70	88	90	79	84
EU25-keskiarvo	65	68	44	46	83	86	68	73	87	90	79	85

Lähde: Education at a Glance 2023, Table A3.9. Trends in employment rates of 25–34-year-olds, by educational attainment, programme, orientation, and gender (2015 and 2022)

Vaikka sukupuolten välinen ero työllisyysasteessa kapenee koulutustason noustessa, ansiotason osalta koulutus ei ole onnistunut vastaavalla tavalla tasaamaan eroja. Keskimäärin OECD-maissa korkea-asteen koulutuksen saaneet 25–64-vuotiaat kokopäiväisessä työssä olevat naiset ansaitsivat vuonna 2021 vain 77 % miespuolisten kollegoidensa ansioista. Vastaava osuus toisen asteen tutkintoa vaille olevien joukossa oli 79 %.

Palkkaeroa selitetään usein erilaisilla korkea-asteen koulutusvalinnoilla. Miehet päätyvät naisia useammin opiskelemaan korkeaan tulotasoon yhteydessä olevia STEM-tutkintoja. Naisten työ on kuitenkin huonommin palkattua silloinkin, kun vertaillaan samalta alalta tutkinnon suorittaneita. Tutkimusten perusteella esimerkiksi sukupuolistereotyytiat ja perhevapaat kasvattavat palkkaeroa. Useissa maissa on pyritty edistämään palkkatasa-arvoa politiikkatoimin, kuten palkkojen avoimuutta tai isyysvapaita koskevilla säädöksillä. Sukupuolten väliset palkkaerot ovatkin viime vuosina kaventuneet monissa OECD-maissa Suomi mukaan luettuna.

Lähteet:

- A3. How does educational attainment affect participation in the labour market?
- A4. What are the earnings advantages from education?

3. Muita poimintoja vuoden 2023 koulutusvertailusta

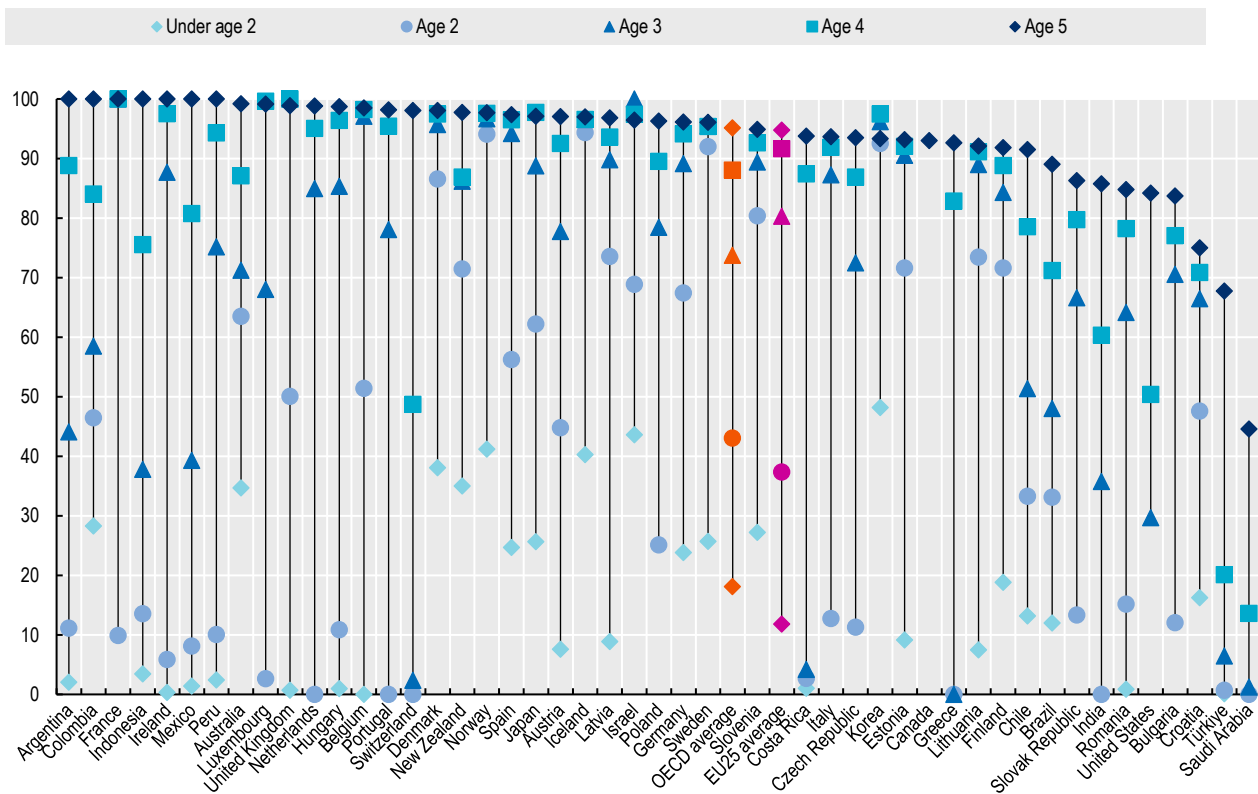
3.1 Valtaosa lapsista varhaiskasvatuksessa kolmeen ikävuoteen mennessä

OECD-maissa keskimäärin 18 % alle 2-vuotiaista lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen. 2-vuotiaana osallistuminen nousee 43 prosenttiin, mutta tilanne vaihtelee suuresti maittain. Kaikista maista ei välttämättä ole edes saatavilla vertailukelpoista tietoa nuorimpien lasten varhaiskasvatuksesta, tai se ei täytä varhaiskasvatuksen kansainvälisen tilastoluokituksen kriteereitä.

Osallistumisasteessa tapahtuu isoin hyppäys kolmevuotiaiden kohdalla. Tällöin keskimääräinen osallistumisaste on OECD-maissa 74 % ja EU-maissa peräti 80 %. Neljävuotiaista lapsista jo noin 90 % on varhaiskasvatuksessa (OECD 88 %, EU 92 %).

Suomessa, jossa varhaiskasvatusoikeus alkaa varhain, osallistumisaste on kaksivuotiaana tuntuvasti OECD-keskiarvon yläpuolella (72 %). Vanhemmissa ikäluokissa Suomen osallistumisluvut ovat lähellä keskiarvoa, kun vuosituhannen alkupuolella Suomi vielä erottui kansainvälisissä vertailuissa alhaisilla osallistumisluvuilla. Osassa maita varhaiskasvatukseen osallistuminen on kuitenkin edelleen selvästi Suomea yleisempää jo nuorena. Muissa Pohjoismaissa osallistumisaste on jo kaksivuotiaana 87–94 %.

Kuvio 7 Varhaiskasvatukseen osallistuminen iän mukaan (2021)

Lähde: Figure B2.1 Enrolment rates of young children, by age (2021). Education programmes meeting ISCED criteria and other registered ECEC services outside the scope of ISCED, in per cent

Osallistumisasteeseen vaikuttavat monet tekijät, kuten perhevapaiden kesto, naisten työllisyys ja erilaiset kulttuuriset tekijät. Erityisesti vaikuttaa se, mistä iästä alkaen lapsilla on yhtäältä oikeus ja toisaalta velvollisuus osallistua varhaiskasvatukseen. Noin kolmanneksessa tarkastelluista maista varhaiskasvatus ei ole missään vaiheessa pakollista, mutta useimmissa maissa kaikkien lasten odotetaan osallistuvan varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen vähintään koulua edeltävänä vuonna.

Vaikka enemmistö lapsista osallistuu julkisen sektorin tarjoamaan varhaiskasvatukseen, on yksityisten palveluiden rooli kuitenkin huomattavasti suurempi kuin perus- tai toisen asteen koulutuksessa. Yksityisillä palveluilla on merkittävä rooli erityisesti alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Keskimäärin OECD-maissa puolet alle 3-vuotiaista lapsista ja kolmasosa vähintään 3-vuotiaista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa olevista lapsista on yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Suomessa yksityisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osuus oli 16 %, mikä oli selvästi alle OECD:n (32 %) ja EU:n (22 %) keskiarvojen.

Lähde:

- B2. How do early childhood education systems differ around the world?

Varhaiskasvatuksen kansainvälinen vertailtavuus on vaikeaa järjestelmien suurista eroista johtuen. Yhtenä keinona vertailtavuuden parantamiseksi OECD julkaisee Education at Glancen yhteydessä uudenlaisen interaktiivisen verkkoalustan, joka tarjoaa täydentävää tietoa varhaiskasvatusjärjestelmistä. ECEC dashboardista löytyy tietoa erityyppisistä varhaiskasvatusohjelmista, niiden kestosta ja aloitusiästä, varhaiskasvatuksen hallinnosta ja opetussuunnitelmista.

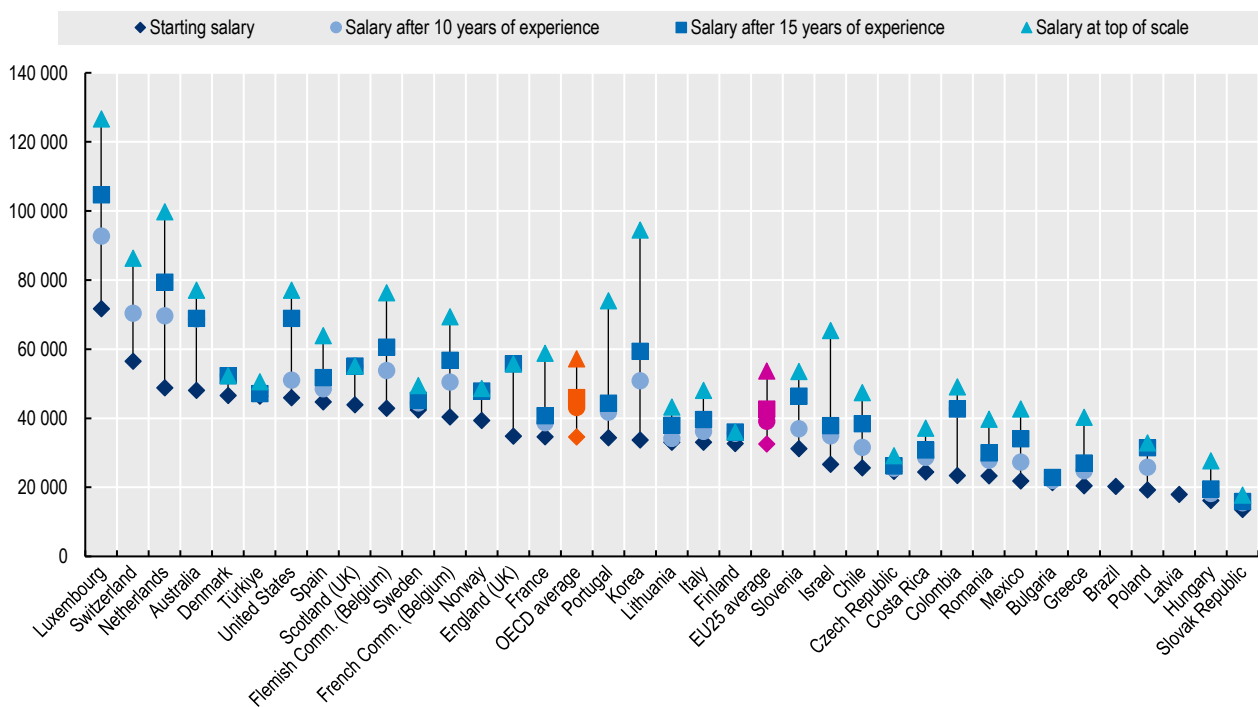
3.2 Varhaiskasvatus kaikkialla naisvaltainen ala

Varhaiskasvatus on naisvaltainen ala kaikissa OECD-maissa, joista tietoja on saatavilla. Varhaiskasvatus- ja esiopetusasteen (vähintään kolmevuotiaiden varhaiskasvatus ja esiopetus, ISCED 02) opettajista 96 % on naisia. Useissa OECD-maissa on pyritty viime vuosina houkuttelemaan lisää miehiä alalle. Esimerkiksi Norjassa miesten osuus on noussut vuoden 2013 seitsemästä prosentista yhdeksään prosenttiin vuonna 2021. Suhteessa eniten esiasteen opettajissa on kuitenkin Hollannissa: 12 %. Suomessa miesopettajien osuus pysyi samalla ajanjaksolla muuttumattomana 3 prosentissa.

Opettajien ikäjakauma on yksi keskeinen näkökulma opettajatarvetta ennakoitaessa. Keskimäärin 30 % OECD-maiden ja 35 % EU-maiden varhaiskasvatus ja esiopetusasteen opettajista on täyttänyt 50 vuotta. Osuus vaihtelee kuitenkin huomattavasti maittain, Turkin 4 prosentista Italian 61 prosenttiin. Suomessa osuus oli 32 % vuonna 2021.

Opettajan ammatin vetovoimaan vaikuttaa moni tekijä, ja palkkaus on yksi niistä. Opettajien palkkaus nousee tyypillisesti koulutusjärjestelmän portaita noustessa, joten varhaiskasvatuksessa on yleensä vähiten kilpailukykyiset opettajan palkat. Maiden välillä on kuitenkin tässä eroja. Suuria eroja on myös palkkauksen uranaikaisessa kehityksessä. Suomi kuuluu maihin, joissa palkka nousee vain vähän työvuosien myötä.

Kuvio 8. Varhaiskasvatuksen ja esiopettajien lakisäätteiset vuosipalkat opettajan uran eri vaiheissa (2022)²

Lähde: B2.4 Pre-primary teachers' statutory salaries, based on the most prevalent qualifications at different points in teachers' careers (2022). Annual teachers' salaries, in public institutions, in equivalent USD converted using PPPs for private consumption

Lähde:

² Palkkatiedot ilmaistaan USAn dollareina. Eri maiden valuutat on muutettu ostovoimaltaan yhtä suuriksi ostovoimapariteetin avulla (purchasing power parity, PPP).

- B2. How do early childhood education systems differ around the world?

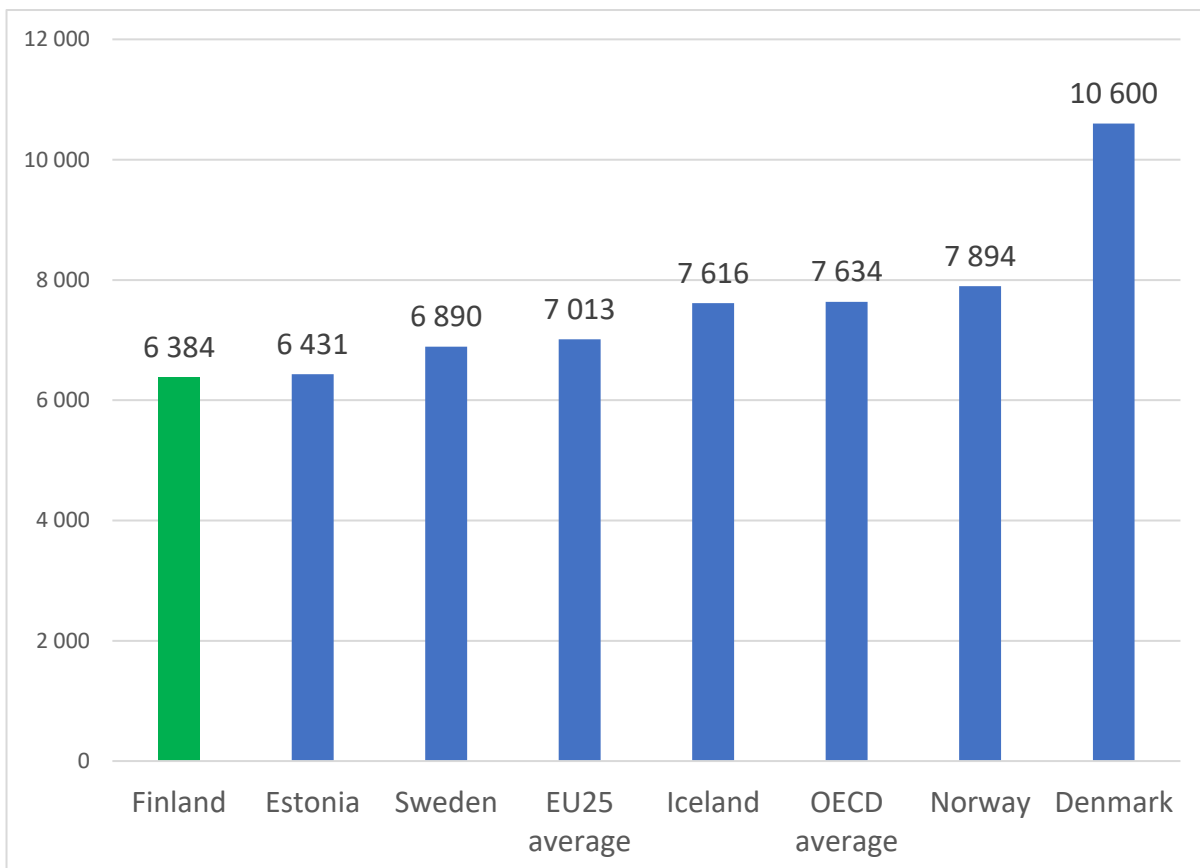
3.3 Suomen peruskouluissa kansainvälisesti verrattuna melko vähän pakollisia oppitunteja

OECD-maiden oppilaat saivat opetusta pakollisissa oppiaineissa keskimäärin 7 634 tuntia Suomen perusopetusta vastaavan pakollisen koulupolun aikana lukuvuonna 2022–23. Oppituntien määrässä oli maiden välillä suurta vaihtelua. Vähiten pakollisia oppitunteja oli puolalaisilla koululaisilla: 5 245 tuntia 8 pakollisen peruskouluvuoden aikana. Eniten tunteja taas oli Australiassa: noin 11 000 tuntia 11 vuoden aikana.

Suomessa pakollisia oppitunteja luokilla 1–9 oli yhteensä 6 384 tuntia lukuvuonna 2022–23. Vuosittainen perusopetuksen kokonaisoppituntimäärä on melko vakaa, mutta siinä on jonkin verran vaihtelua siksi, että lukuvuoden koulupäivien määrä vaihtelee 187 ja 190 välillä. Vaihtelu riippuu siitä, ajoittuvatko itsenäisyyspäivä, loppiainen ja vappu arkipäiville.

Kun tarkastellaan koko perusopetuksen aikaisia pakollisia oppitunteja Pohjoismaissa ja Virossa lukuvuonna 2022–23, oli tunteja vähiten Suomessa, vaikkakaan ero Viroon ei ollut kovin suuri. Tanskassa oli näistä verrokkimaista selvästi eniten pakollisia oppitunteja ja samalla toiseksi eniten kaikista OECD-maista.

Kuvio 9. Keskimääräinen pakollisten oppituntien määrä perusopetuksessa lukuvuonna 2022-23 Pohjoismaissa ja Virossa sekä OECD:ssä ja EU:ssa keskimäärin

Lähde: Table D1.1 Instruction time in compulsory general education (2023)

Oppituntimäärissä ovat mukana koulupäivän aikana pidetyt pakolliset oppitunnit. Eri maissa oppitunnit ovat eri mittaisia, joten kansainvälisen vertailun mahdollistamiseksi oppitunnit on laskennallisesti muutettu täysiksi tunneiksi.

3.3 Alaluokilla eniten äidinkieltä ja matematiikkaa, yläluokilla luonnontieteiden osuus kasvaa

Kaikissa koulutusjärjestelmissä painotetaan perustaitojen eli luku- ja kirjoitustaidon sekä matemaattisten taitojen opetusta. Niille on myös varattu suhteellisesti eniten oppitunteja. Alaluokilla (ISCED 1) näiden oppiaineiden osuus kaikista pakollisista aineista on OECD-maissa keskimäärin 41 % ja yläluokilla 27 %.

Suomessa sekä äidinkielen³ että matematiikan oppituntien osuus on OECD-maiden keskiarvon tuntumassa. Alaluokilla (ISCED 1) äidinkielen opetusta Suomessa on 23 % kaikista pakollisista oppitunneista, kun osuus OECD-maissa on keskimäärin 25 %. Matematiikan osuus on Suomessa 15 % OECD-keskiarvon ollessa 16 %.

Yläluokille (ISCED 2) siirryttäessä äidinkielen ja matematiikan oppituntien suhteellinen osuus pakollisista oppiaineista pienenee ja muun muassa luonnontieteiden ja kielten osuus kasvaa. Äidinkielen oppituntien osuus yläluokilla on Suomessa 12 % ja OECD-maissa keskimäärin 15 % kaikista pakollisista oppiaineista. Matematiikan tuntien osuus on 13 % sekä Suomessa että OECD-maissa keskimäärin.

Myös taideaineiden sekä liikunnan ja terveystiedon oppituntien suhteellinen osuus pienenee OECD-maissa keskimäärin perusopetuksen yläluokille (ISCED 2) siirryttäessä. Suomi on poikkeus liikunnan ja terveystiedon suhteen, sillä meillä niiden osuus kasvaa yläluokille siirryttäessä 3 prosenttiyksikköä, kun niiden keskimääräinen osuus OECD-maissa pienenee 2 prosenttiyksikköä. Suomessa liikunnan ja terveystiedon oppituntien osuus yläluokilla on keskimäärin 12 % kaikista pakollisista oppitunneista, kun osuus OECD-maissa on keskimäärin 8 %.

3.3 Oppiaineiden luokittelussa oppiaineryhmiin eroja maiden välillä

Kun eri oppiaineryhmien osuuksia vertaillaan kansainvälisesti, on otettava huomioon se, että oppiaineiden luokittelussa laajempiin oppiaineryhmiin on eroja maiden välillä. Oppiaineista äidinkielen ja matematiikan tuntimäärien vertailu maiden välillä on melko helppoa, sillä ne luokitellaan itsenäisiksi oppiaineiksi ja niiden sisällöt ovat pääpiirteissään samankaltaisia eri maissa.

Muut oppiaineet kootaan vertailua varten isommiksi kokonaisuuksiksi, joiden sisällössä voi olla eroja maiden kesken. Esimerkiksi luonnontieteisiin luokitellaan fysiikan, kemian ja biologian ohella ympäristötiede ja ekologia -nimiset oppiaineet. Suomessa luonnontieteisiin luokitellaan myös maantieto, kun se monessa maassa luokitellaan yhteiskunnallisiin oppiaineisiin.

Suomessa luonnontieteiden osuus oppitunneista perusopetuksessa on OECD-maiden keskiarvoa suurempi. Alaluokilla (ISCED 1) niiden osuus on Suomessa 10 % ja OECD-maissa keskimäärin 7 %; yläluokilla (ISCED 2) vastaavat osuudet ovat 16 % ja 12 %.

Suomi eroaa OECD-maiden keskiarvosta myös taideaineiden oppituntien osuudessa alaluokilla (ISCED 1): Suomessa osuus on 16 % OECD-keskiarvon ollessa 11 %. Taideaineiden luokittelussa voi kuitenkin olla maakohtaisia eroja, jotka vaikuttavat vertailuun.

³ Tässä käytetään yksinkertaisuuden vuoksi käsitettä äidinkieli, mutta Education at a Glance:ssa on käytössä pidempi muoto "reading, writing and literature". Suomen perusopetuksen tuntijaossa oppiaine on äidinkieli ja kirjallisuus.

Taulukko 2. Joidenkin oppiaineiden osuudet (%) kaikista oppiaineista perusopetuksen ala- ja yläluokilla (ISCED 1 ja 2) Suomessa sekä OECD-maiden keskiarvot lukuvuonna 2022–23

Perusopetuksen alaluokat	Äidinkieli ja kirjallisuus	Matematiikka	Luonnontieteet	Liikunta ja terveystieto	Taideaineet
Suomi	23	15	10	9	16
OECD keskiarvo	25	16	7	10	11
Perusopetuksen yläluokat	Äidinkieli ja kirjallisuus	Matematiikka	Luonnontieteet	Liikunta ja terveystieto	Taideaineet
Suomi	12	13	16	12	7
OECD keskiarvo	15	13	12	8	7

Lähteet: Table D1.3 Instruction time per subject in primary education (2023) & Table D1.4 Instruction time per subject in general lower secondary education (2023)

Lähde:

- Indicator D1. How much time do students spend in the classroom?

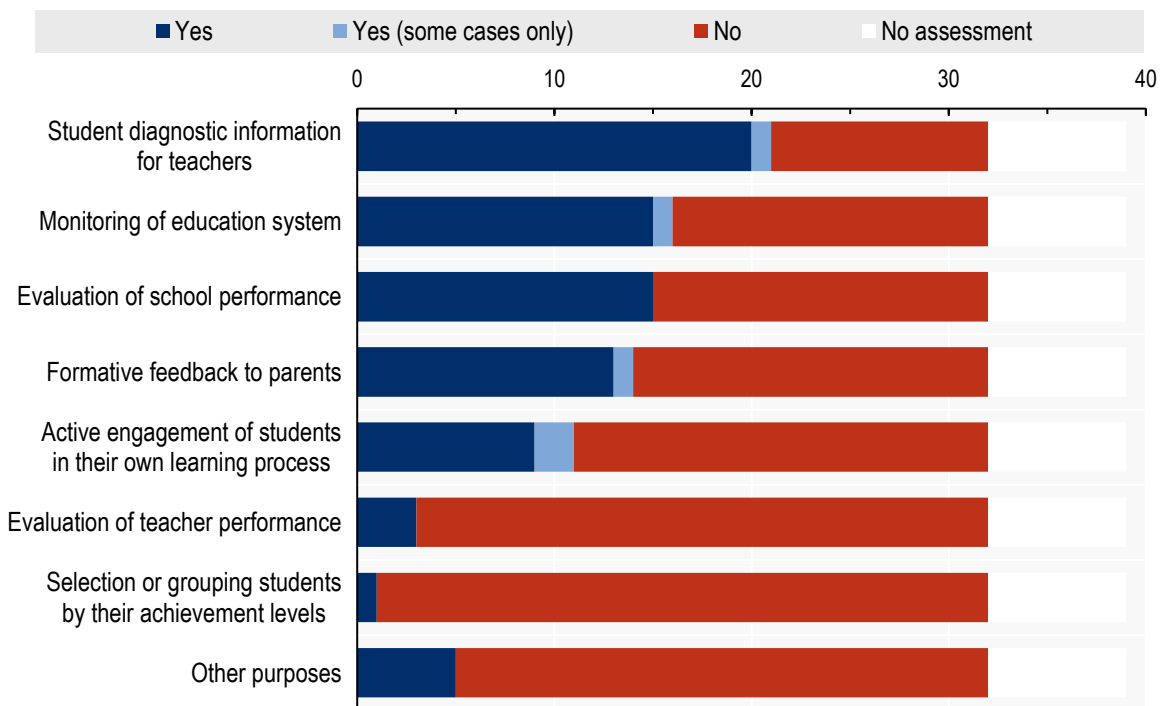
3.4 Oppimistulosten arvioinnit tavallisia perusasteella, kansalliset kokeet lukiotasolla

Kansallisia, standardisoituja oppimistulosten arviointeja yleissivistävässä koulutuksessa järjestetään jokaisessa kyselyyn osallistuneessa 39 maassa. Niitä järjestetään selkeästi yleisemmin perusasteella (ISCED 1-2) kuin lukiokoulutusta vastaavalla yleissivistävällä toisella asteella (ISCED 3). 33 maassa toteutetaan vähintään yksi arviointi alakoulun puolella ja lähes yhtä monessa myös yläkoulun puolella. Lukiokoulutuksessa niitä järjestetään 14 maassa.

Oppimistulosten arvioinneilla on erilaisia tarkoituksia. Kolme neljäsosaa maista hyödyntää arviointia pääasiassa formatiivisiin tarkoituksiin, kun taas kahdessa viidesosassa maita arvioinneilla on myös summatiivisiä tehtäviä⁴. Arviointituloksia käytetään myös koulutusjärjestelmän ja/tai koulun toiminnan arviointiin 15 maassa. Niistä ei kuitenkaan saa todistusta, eivätkä ne vaikuta oppilaan etenemiseen.

Kuvio 10. Kansallisten oppimistulosten arviointien päätarkoitukset ylemmällä perusasteella (ISCED 2). Palkit kuvaavat maiden lukumäärää, joissa arvioinnilla k.o. tarkoitus

⁴ Lisätietoja: [arviointisanasto Opetushallituksen verkkosivuilla](#)

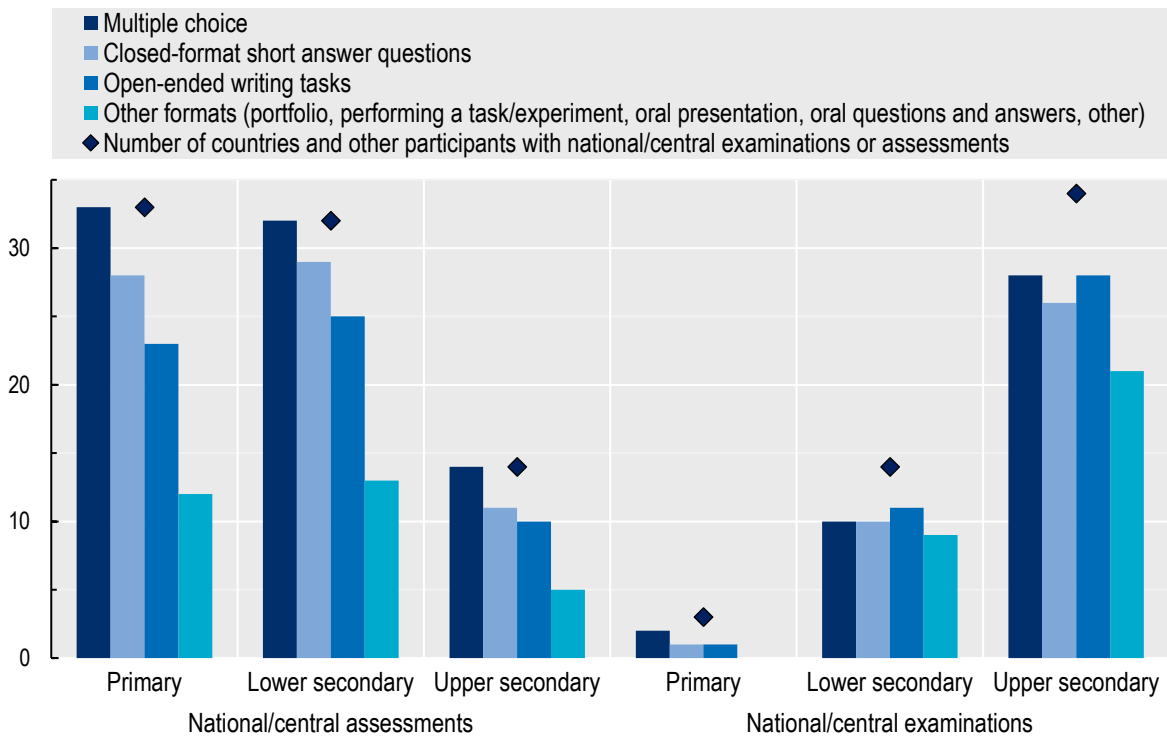
Lähde: Figure D6.2. Main purposes of national/central assessments in lower secondary education (2023). In general education, number of countries and other participants. Purposes are ranked in descending order of prevalence

Kansallisten arviointien lisäksi *Education at a Glance tarkastelee* myös kansallisten kokeiden yleisyyttä. Näillä tarkoitetaan standardisoituja kokeita, joilla selvitetään, onko oppijalla riittävät tiedot ja taidot luokalta tai koulutusasteelta toiselle siirtymiseksi. Kansalliset kokeet liittyvät erityisesti toisen asteen koulutukseen (ISCED 3). Suomen ylioppilastutkinto kuuluu tähän kategoriaan.

Vertailuun osallistuneista maista kansallisia kokeita järjestetään alakoulun puolella (ISCED 1) kolmessa maassa ja yläkoulussakin (ISCED 2) vain 14 maassa. Kolmessa neljäsosassa maita toisen asteen kansallisten kokeiden tarkoituksena on todentaa koko toisen asteen suorittaminen sekä tuottaa kelpoisuus hakeutua korkeakouluihin. Muissa maissa kokeiden tehtävänä on jompikumpi näistä. Yhdeksässä maassa tulokset vaikuttavat myös apurahoihin tai opintotukeen korkea-asteella.

Tietotekniikan käyttö kansallisissa kokeissa ei ole kovin yleistä. Vain kahdeksassa maassa näin tapahtuu. Digitaalista alustaa käytetään matematiikan kokeessa seitsemässä maassa ja luonnontieteissä viidessä maassa. Kokeissa käytetyt tehtävätyypit määrittelevät osaltaan, kuinka hyvin nykyinen teknologia soveltuu kokeiden järjestämiseen.

Kuvio 11. Tehtävätyypit valtakunnallisissa arvioinneissa ja kokeissa, koulutustason mukaan (2023). Pylväät kuvaavat maiden lukumäärää, joissa k.o. tehtävätyyppi käytössä.

Lähde: Figure D6.5. Types of tasks students are given in national/central assessments and examinations, by level of education (2023) In general education, number of countries and other participants.

Lähde:

- Indicator D6. What assessments and examinations of students are in place

3.5 Korkeakoulutuksen rakenteissa suuria eroja OECD-maiden välillä, koulutusvalinnat Suomessa keskimääräistä enemmän sukupuolituneet

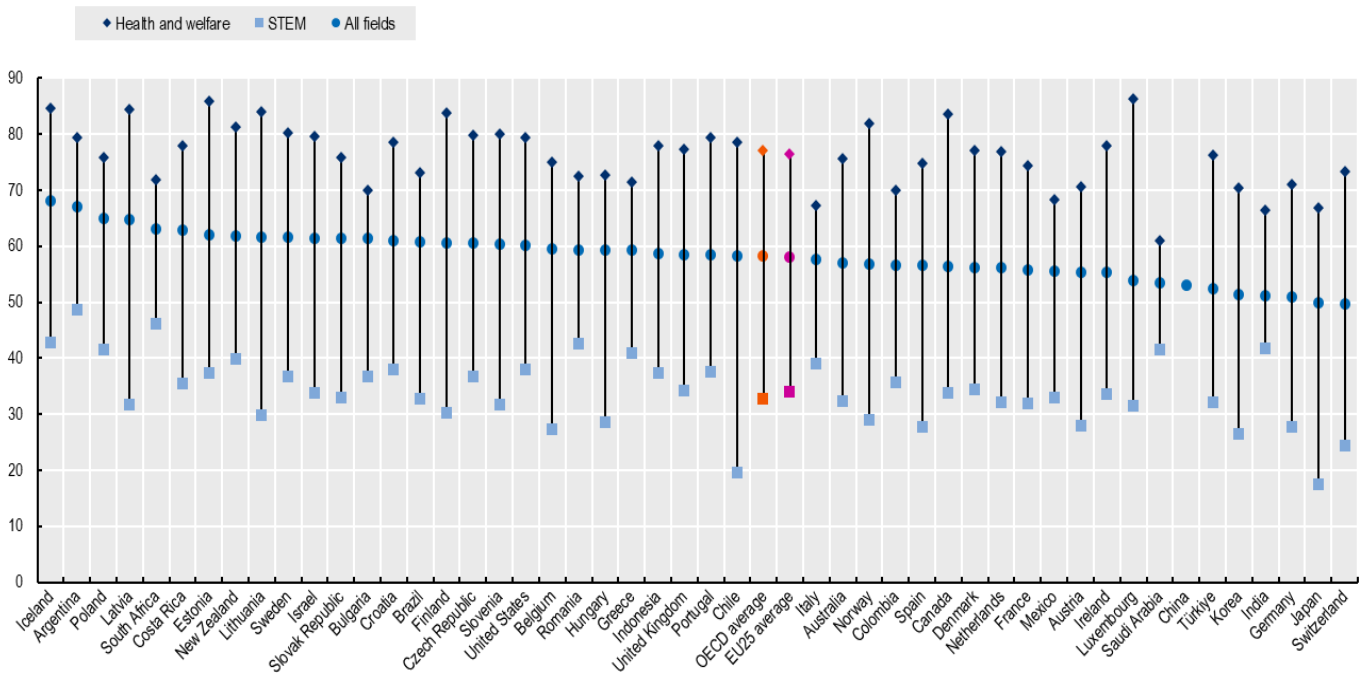
Korkeakoulutuksen rakenteet eroavat hyvin paljon OECD-maiden välillä. Moni siirtyy korkeakoulutukseen suoraan toiselta asteelta, mutta koulutusjärjestelmät tarjoavat myös mahdollisuuksia saada työkokemusta tai muita kokemuksia ennen korkeakoulutuksen aloittamista. Korkeakoulutusjärjestelmiin kuuluu lyhyehköjä ammatillisia valmiuksia tarjoavia koulutuksia sekä toisessa ääripäässä tutkijanuralle johtavia koulutuspolkuja. *Education at a Glance* -julkaisussa ovat erityistarkastelussa lyhyet korkeakouluasteen koulutukset (short-cycle tertiary programmes, ISCED 5), joiden kautta korkeakoulutuksen aloittaa 20 % opiskelijoista OECD-maissa. Suomen järjestelmä ei sisällä ko. koulutusmuotoa.

Korkeakoulutuksen joustavien muotojen takia keskimääräinen aloitusikä vaihtelee. OECD-maiden keskimääräinen aloitusikä on 22 vuotta. Nuorimmat aloittajat ovat Japanissa (18 vuotta), Belgiassa (19 vuotta) ja Hollannissa (20 vuotta). Suomessa keskimääräinen aloitusikä on 23 vuotta. Pohjoismaisista verrokeista Ruotsissa ja Tanskassa aloitusiät ovat korkeampia (24 v ja 25 v) ja Norjassa matalampia (22 v).

Korkeakoulutuksen uusien opiskelijoiden alavalikoima on Suomessa STEM-painotteinen. STEM-alojen (luonnontieteet, tekniikka, matematiikka) osuus alemman korkeakoulututkinnon aloittajista (yliopistojen kandidaatin koulutus ja amk-tutkinnot) on 35 %, kun OECD-keskiarvo on 27 %. Ainoastaan Saksassa STEM-alojen osuus on suurempi. OECD-keskiarvoa enemmän Suomessa aloittaa myös terveys- ja hyvinvointialojen opiskelijoita (osuus 21 %, OECD keskiarvo 13 %). Esimerkiksi humanististen ja taidealojen aloittajia on Suomessa OECD-keskiarvoa vähemmän (Suomi 8 %, OECD 12 %).

Koulutusalojen sukupuolierot ovat Suomessa suuret. Tekniikan alan korkeakoulututkintojen suorittaneista naisia on Suomessa 25 %, kun OECD-maiden keskiarvo on 28 %. Esimerkiksi Ruotsissa vastaava luku on 34 %. Terveys- ja hyvinvointialoilla taas naisten osuus on Suomessa 84 %, kun OECD-keskiarvo on 77 %. *Education at a Glance* nostaa esille, että sukupuolierot ovat pysyneet aika samalla tasolla vuodesta 2015 lähtien.

Kuvio 12. Naisten osuus korkea-asteen tutkinnon suorittaneista terveys- ja hyvinvointi- ja STEM-aloilla ja kaikilla aloilla yhteensä, % (2021)

Lähde: Figure B5.4. Share of female tertiary graduates in health and welfare, STEM, and all fields (2021), in per cent.

Lähde:

- B4. Who enters tertiary education?
- B5. Who graduates from tertiary education?

3.6 Pandemia ei merkittävästi muuttanut kansainvälisten opiskelijoiden osuutta

Vuonna 2021 kaikista OECD-maiden opiskelijoista 6 %, noin 4,3 miljoonaa, oli kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita. Hieman yllättäen kansainvälisten opiskelijoiden keskimääräinen osuus pysyi OECD-maissa melko vakaana vuosina 2019–2021. Yksittäisissä maissa saattoi olla paljonkin vaihtelua, mutta valtaosassa maista osuudet pysyvät hyvin samankaltaisina pandemiasta huolimatta. Opintoja pystyttiin järjestämään etäopintoina, joten liikkumisrajoitusten vaikutus ei ollut kovin merkittävä.

Suomessa vuonna 2021 kansainvälisiä opiskelijoita oli edellisten vuosien tapaan 8 % kaikista korkea-asteen opiskelijoista. Kansainvälisten opiskelijoiden osuus kasvaa korkeammalle koulutusasteelle siirryttäessä. Alemmalla korkeakouluasteella opiskelijoista 6 % oli kansainvälisiä, ylempällä 11 % ja tutkijakoulutusasteella 26 %. Trendi on saman suuntainen kaikissa OECD-maissa.

Suomessa kansainvälisten opiskelijoiden osuus vuonna 2021 oli kolmanneksi suurin, kun verrataan Pohjoismaita ja Viroa. Osuus oli suurin Virossa ja toiseksi suurin Tanskassa. Suomen osuus oli samansuuruinen kuin EU25-maissa keskimäärin.

Taulukko 3. Kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden osuus (%) kaikista korkea-asteen opiskelijoista 2021

Viro	12
Tanska	10
EU25 yhteensä	8
Suomi	8
Islanti	8
Ruotsi	7
OECD yhteensä	6
Norja	4

Lähde: Table B6.1 International and foreign student mobility in tertiary education (2019, 2020 and 2021)

Vuonna 2021 eniten kansainvälisiä opiskelijoita saapui OECD-maihin Aasiasta (57 %) ja toiseksi eniten Euroopasta (22 %). Suomessa aasialaisten osuus on 41 % ja eurooppalaisten 32 %. Aasialaisten kansainvälisten opiskelijoiden osuudet korostuivat erityisesti Aasian maiden sisäisessä liikkuvuudessa sekä maissa, joissa tarjotaan laajasti korkeakoulutusta englannin kielellä (Australia, Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia). EU25-maissa aasialaisten opiskelijoiden osuus oli 26,5 % ja eurooppalaisten osuus 42,5 %.

Lähde:

- B6. What is the profile of internationally mobile students?

3.7 Luonnontieteen ja tekniikan alat kansainvälisten opiskelijoiden suosiossa

Kansainvälisten opiskelijoiden jakautuminen koulutusaloittain poikkeaa paikallisista opiskelijoista. OECD-maissa kansainväliset OECD-maissa kansainväliset opiskelijat painoutuivat paikallisia opiskelijoita enemmän luonnontieteen ja tekniikan alojen ohjelmiin. Näin oli myös Suomessa, jossa 46 % kansainvälisistä ja 33 % paikallisista opiskelijoista opiskeli näitä aloja vuonna 2021. Suomessa kansainväliset opiskelijat painottuvat luonnontieteen ja tekniikan aloille vahvemmin kuin OECD- ja EU25-maissa keskimäärin. Vastaavasti kasvatus sekä terveys ja hyvinvointi ovat aloja, joilla kansainvälisiä opiskelijoita opiskelee suhteellisesti melko vähän.

Taulukko 4. Kansainvälisten ja paikallisten opiskelijoiden osuus (%) kolmella eri koulutusallalla - kasvatus, STEM, terveys ja hyvinvointi, 2021

	Kasvatus ja koulutus		Luonnontiede, tekniikka, matematiikka (STEM)		Terveys ja hyvinvointi	
	Kansainväliset opiskelijat	Paikalliset opiskelijat	Kansainväliset opiskelijat	Paikalliset opiskelijat	Kansainväliset opiskelijat	Paikalliset opiskelijat
Suomi	3	6	46	33	11	19
Ruotsi	3	14	46	27	11	17
Norja	4	16	33	19	11	18

Tanska	2	8	38	22	9	25
Islanti	10	16	25	18	5	17
Viro	3	8	30	32	4	14
EU25 keskiarvo	2	8	34	27	13	14
OECD keskiarvo	3	7	32	24	10	15

Lähde: Table B6.3 Distribution of tertiary students enrolled by field of study, by mobility status (2021)

Lähde:

- B6. What is the profile of internationally mobile students?

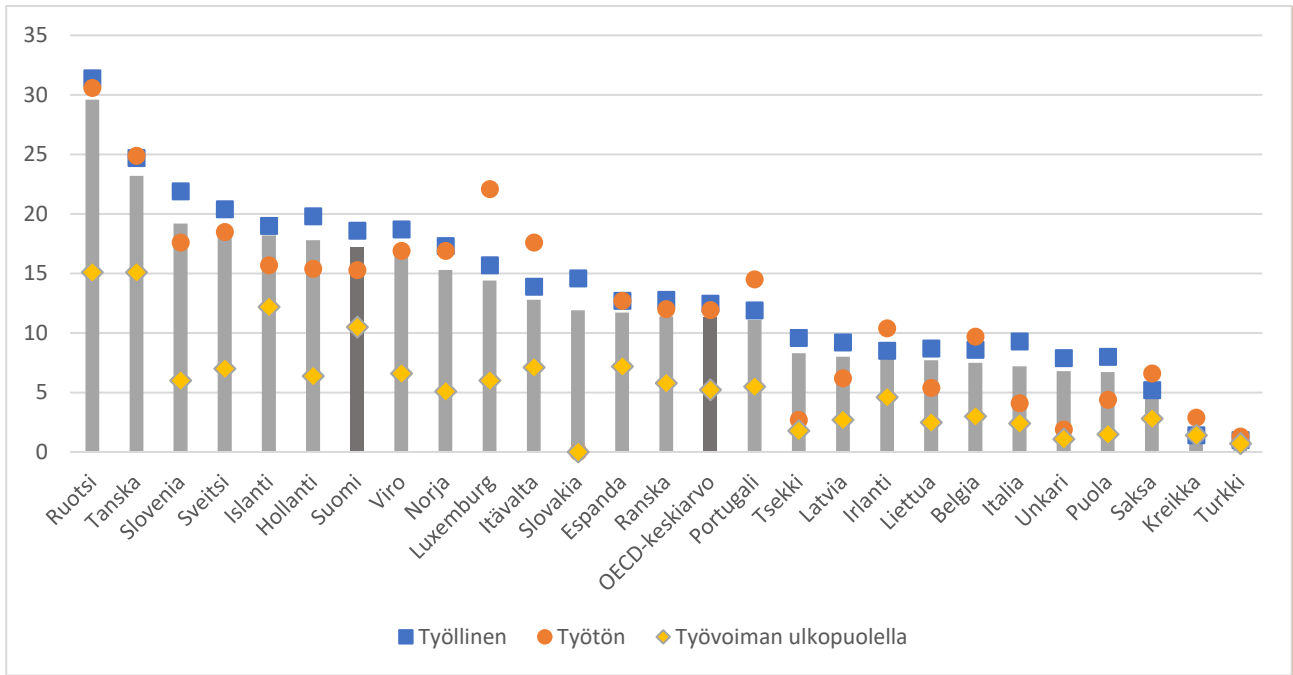
3.8 Suomessa aikuiset osallistuvat koulutukseen OECD-keskiarvoa enemmän

Vuonna 2022 OECD-maissa keskimäärin 11 % 25–64-vuotiaista oli osallistunut edeltävän neljän viikon aikana non-formaaliin koulutukseen. Suomessa osuus oli 17 % ja kärkimaassa Ruotsissa peräti 30 %. Naisten osallistumisaste (13 %) oli OECD-maissa keskimäärin korkeampi kuin miesten (10 %). Suomessa naisten osallistumisaste oli 21 % ja miesten 14 %. Ero naisten hyväksi oli vähintään 6 prosenttiyksikköä kaikista maista vain Suomessa, Virossa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Non-formaalilla koulutuksella (*non-formal education*) tarkoitetaan tavoitteellisia opintoja, joiden suorittamisesta ei myönnetä viralliseen koulutusjärjestelmään kuuluvaa tutkintoa. Suomessa esimerkiksi kansalaisopistojen tarjoamat kurssit ovat tällaista koulutusta.

Sukupuolen lisäksi osallistumisasteeseen vaikuttaa henkilön työmarkkina-asema. Työllisten (12 %) ja työttömien (12 %) osallistumisaste oli korkeampi kuin työvoiman ulkopuolella olevien (5 %). Suomessa työllisten osallistumisaste oli 19 %, työttömien 15 % ja työvoiman ulkopuolisten 11 %.

Kuvio 13. 25–64-vuotiaiden osallistuminen (%) non-formaaliin koulutukseen työmarkkina-aseman mukaan (2022).

Lähde: Table A7.1. Share of adults participating in non-formal education and training, by labour-market status, job-relatedness and gender (2022). 25-64 year-olds; EU Labour Force Survey (EU-LFS) or national surveys

Vuonna 2022 OECD-maissa keskimäärin 9 % 25–64-vuotiaista oli osallistunut edeltävän neljän viikon aikana työhön liittyvään non-formaaliin koulutukseen. Suomessa osuus oli 12 % ja kärkeimissä Sveitsissä ja Ruotsissa 16 %. Myös työhön liittyvään non-formaaliin koulutukseen osallistumisessa on eroja henkilön iän ja koulutustason mukaan. Osallistumisaste laskee iän myötä ja nousee koulutustason noustessa. OECD-maissa keskimäärin 4 % 25–64-vuotiaista perusasteen tutkinnon varassa olevista oli osallistunut työhön liittyvään non-formaaliin koulutukseen edellisen neljän viikon aikana. Toiselta asteelta valmistuneilla osallistumisaste nousee 6 %:iin ja korkea-asteen suorittaneilla 14 %:iin. Suomessa vastaavat luvut ovat 6 %, 10 % ja 16 %.

Lähde:

- A7. To what extent do adults participate in education and training?

3.9 Rahoituksen vertailu haastavaa

Uusimmat koulutukseen liittyvät taloustiedot julkaisussa koskevat vuotta 2020. Taloustiedot saadaan viiveellä johtuen muun muassa maiden vaihtelevista tilastointijärjestelmistä. Kustannustiedot on ilmaistu USA:n dollareina, ja eri maiden valuutat on muutettu ostovoimaltaan yhtä suuriksi ostovoimapariteetin avulla (*PPP, purchasing power parity*).

Yksi mittari koulutuksen kustannusten kansainvälisessä vertailussa on tarkastella vuosittaisia kustannuksia oppilasta/opiskelijaa kohden. Opiskelijakohtaisiin kustannuksiin vaikuttavat monet tekijät, muun muassa opettajien palkat ja opetusvelvollisuus, eläkejärjestelmä, oppilasmäärä, oppituntien määrä, opetusmateriaalin ja tilojen kustannukset sekä koulutuslinja (yleissivistävä/ammattillinen). Kustannusten suuruudesta ei voi suoraan vetää johtopäätöksiä koulutuksen tuloksellisuudesta, sillä hintalappua olennaisempaa on resurssien kohdentaminen oikeisiin kohteisiin tehokkaasti ja vaikuttavasti.

3.10 Ammatillisen koulutuksen opiskelijakohtainen kustannus korkeampi kuin yleissivistävän, myös perusopetuksen yläluokkiin panostetaan

Education at a Glancen tämänkertainen teema, ammatillinen koulutus, näkyy myös koulutuksen kustannusindikaattoreissa.

Maiden välillä on eroja siinä, kuinka ammatillinen koulutus on järjestetty, mikä vaikeuttaa vertailukelpoisten indikaattoreiden tuottamista. Ero ammatillisen ja yleissivistävän koulutuksen välillä ei kaikkialla ole selvärajainen. Osassa maita yleissivistävien ja ammatillisten tutkintojen raja-aitoja on asteittain madallettu ja pyritty kohti laaja-alaisempia kokonaisuuksia. Tämän takia myös kustannusten jakaminen näiden kahden koulutussektorin kesken on joissain maissa hankalaa. Kustannusvertailun lukuja onkin syytä tarkastella lähinnä suuntaa antavina.

Lähes kaikissa OECD-maissa toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskimääräiset opiskelijakohtaiset kustannukset ovat yleissivistävän koulutuksen kustannuksia suuremmat. Osassa ammatillisen koulutuksen aloja tarvitaan erityisiä laitteita ja infrastruktuuria, ja nämä hankinnat nostavat kustannuksia. Kustannuksiin vaikuttavat myös ryhmäkoot, jotka ammatillisessa koulutuksessa vaihtelevat suuresti koulutusalan mukaan. Esimerkiksi tietyillä teknisillä tai terveyden ja hyvinvoinnin erikoisaloilla ohjaajan huomiolle ja valvonnalle on suuri tarve. Näillä aloilla ryhmäkoot ovat keskimääräistä pienempiä, mikä nostaa kustannuksia.

Ammatillisen koulutuksen keskimääräiset opiskelijakohtaiset kustannukset OECD-maissa olivat 13 200 USD ja yleissivistävän 11 400 USD vuonna 2020. Suomessa näiden kahden koulutusmuodon opiskelijakohtaiset kustannukset olivat lähempänä toisiaan: ammatillisessa koulutuksessa 10 352 USD ja yleissivistävässä 9 973 USD. Luvut eivät ole keskenään kuitenkaan täysin vertailukelpoisia, sillä OECD-keskiarvoon sisältyy myös joidenkin maiden Suomen perusopetuksen yläluokkia vastaavalla tasolla (ISCED 2) annettava ammatillinen koulutus.

Vuonna 2020 Suomessa ammatillisen koulutuksen opiskelijakohtainen kustannus oli OECD- ja EU25 -keskiarvoa pienempi. Suomen kustannus oli Pohjoismaiden pienin, mutta kuitenkin suurempi kuin esimerkiksi Viron. Suomen ammatillisen koulutuksen opiskelijakohtaisten kustannusten alhaisuutta selittävät osaltaan esimerkiksi ammatti- ja erikoisammattitutkintojen mukana olo, mahdollisuus suorittaa tutkintoja näyttötutkintoina sekä se, että suoritettavien opintojen laajuus riippuu opiskelijan aikaisemmasta osaamisesta.

Taulukko 5. Oppilas/opiskelijakohtainen kustannus Pohjoismaissa ja Virossa sekä OECD- ja EU25-keskiarvot 2020, USD PPP

	Perusopetuksen alaluokat ISCED 1	Perusopetuksen yläluokat ISCED 2	Lukio ISCED 3	Ammatillinen koulutus ISCED 3 ⁵
Tanska	14 273	17 402	10 959	11 947
Viro	10 309	10 563	5 318	8 357
Suomi	11 212	17 726	9 973	10 352
Islanti	15 206	17 077	12 148	18 829
Norja	15 631	15 631	16 573	20 353
Ruotsi	13 997	13 857	12 198	16 797
OECD-keskiarvo	10 658	11 941	11 379	13 216

⁵ OECD- ja EU25 -keskiarvoihin sisältyy myös ylempään perusasteen (ISCED 2) ammatillisia koulutusohjelmia

EU25-keskiarvo	10 337	12 111	10 967	13 072
-----------------------	--------	--------	--------	--------

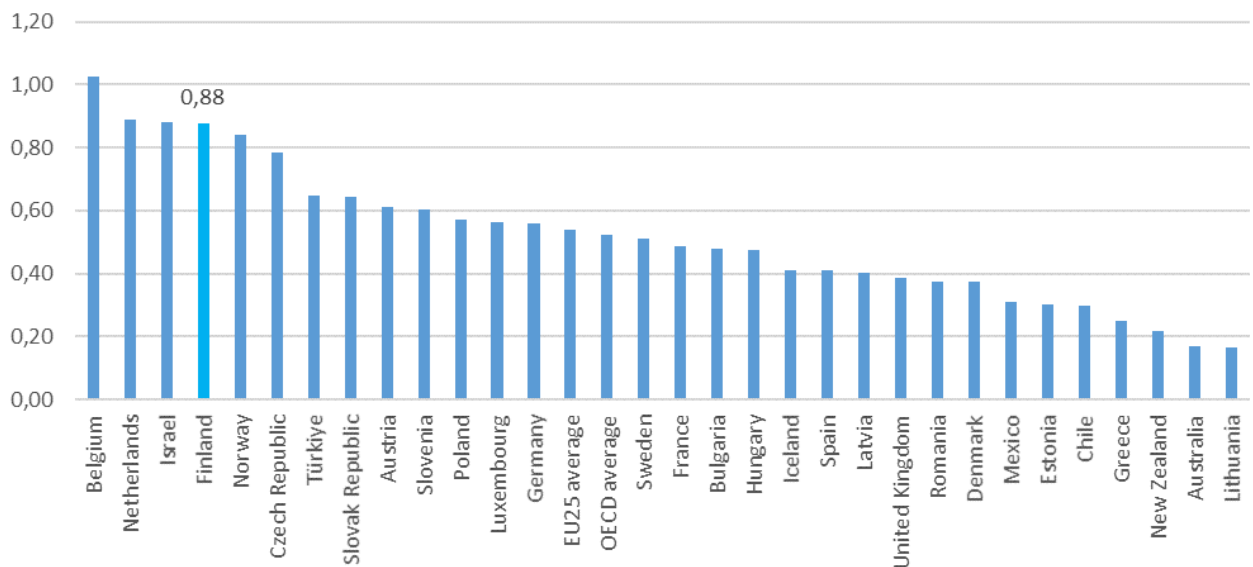
Lähde: Table C1.1. Total expenditure on educational institutions per full-time equivalent student (2020).

Suomi erottuu muista Pohjoismaista ja Virosta siinä, kuinka oppilas- ja opiskelijakohtaiset kustannukset jakautuvat eri koulutustasojen kesken. Toisen asteen koulutuksen, sekä lukion että ammatillisen, opiskelijakohtainen kustannus oli meillä Viron jälkeen matalin. Kustannus oli myös sekä OECD- että EU25-keskiarvon alapuolella, ja näin oli myös Tanskassa.

Perusopetuksen alaluokilla oppilaskohtainen kustannus oli Suomessa korkeampi kuin Virossa. Se ylitti myös OECD- ja EU25-keskiarvot, mutta oli muita Pohjoismaita alhaisempi. Sen sijaan perusopetuksen yläluokilla oppilaskohtainen kustannus oli Suomessa sekä vertailumaita että OECD- ja EU25-keskiarvoa suurempi.

Toinen tapa tarkastella koulutusmenoja on niiden suhde bruttokansantuotteeseen. Vaikka Suomen ammatillisen koulutuksen opiskelijakohtaiset kustannukset olivat sekä useimpia verrokkimaita että OECD- ja EU25-maiden keskiarvoja alhaisemmat, niin ammatillisen koulutuksen menot suhteessa bruttokansantuotteeseen lukeutuivat Suomessa (0,9 %) OECD-maiden korkeimpiin. Pohjoismaiden välillä on tässä merkittäviä eroja. Tanska (0,4 %) ja Ruotsi (0,5 %) käyttävät ammatilliseen koulutukseen vähemmän resursseja kuin OECD-maat keskimäärin, kun taas Norja (0,8 %) nousee lähelle Suomen tasoa.

Kuvio 14. Ammatillisen toisen asteen ja erikoisammattikoulutusasteen menot (% BKT:stä), 2020

Lähde: Table C2.1. Total expenditure on educational institutions as a percentage of GDP (2020). Direct expenditure within educational institutions, by level of education

Lähteet

- C1 How much is spent per student on educational institutions?
- C2 C2. What proportion of national output is spent on educational institutions?

3.11 Pandemian seurauksena opiskelijakohtainen kustannus kasvoi useimmissa maissa

Tämän vuoden *Education at a Glancen* kustannustiedot yltyvät vuoteen 2020, joten vertaamalla lukuja vuoden 2019 tietoihin voidaan tarkastella koronapandemian vaikutusta kustannuksiin.

Useimmissa maissa opiskelijakohtainen kustannus perusopetuksesta korkea-asteen koulutukseen kasvoi, mutta joissain se myös laski. Keskimääräinen kustannusten kasvu vuodesta 2019 vuoteen 2020 oli OECD-maissa 0,4 % ja EU25-maissa 0,9 %. Maiden välillä oli kuitenkin suurta vaihtelua. Kustannukset nousivat eniten Liettuassa (13,7 %) ja Kolumbiassa (9 %), ja laskivat eniten Meksikossa (9,6 %) ja Turkissa (8,8 %). Suomessa opiskelijakohtaiset kustannukset kasvoivat yhdellä prosentilla.

Kustannusten nousuun vaikuttivat monet syyt. Viranomaisten oli uudessa tilanteessa tarjottava resursseja ja tukea varmistaakseen oppilaiden ja opiskelijoiden koulutuksen jatkuminen pandemian aikana. Kouluja ja oppilaitoksia suljettiin lähes kaikissa maissa, joten niiden oli sopeuduttava nopeasti etäopiskeluun. Nopealla aikataululla piti ottaa käyttöön opetustapoja ja varmistaa, että etäopiskeluun oli saatavilla riittävät resurssit. Tukea tarvitsevien ja saavien joukko kasvoi, ja uusia tukitoimia luotiin. Lisärahoitusta oli tärkeää myöntää myös siinä vaiheessa, kun koulut uudelleen avattiin.

Lähde

- C1. How much is spent per student on educational institutions?

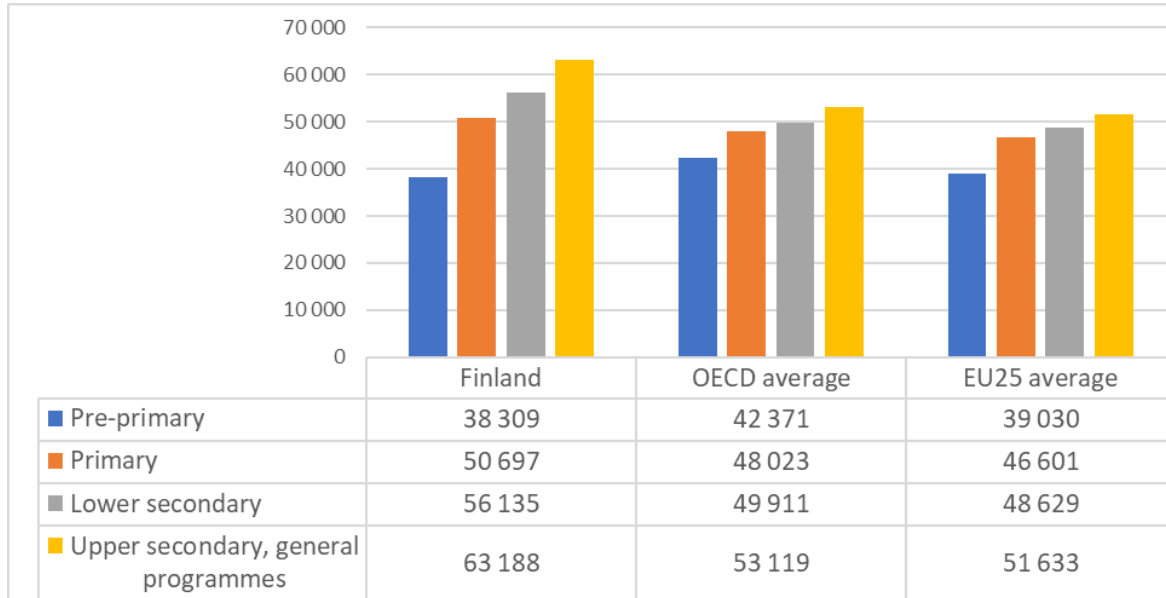
3.12 Suomessa opettajien palkat varhaiskasvatusta lukuun ottamatta kansainvälisesti verraten hyvällä tasolla

Opettajien palkat muodostavat koulutuskustannusten suurimman kuluerän. Palkkatasolla on tärkeä merkitys opettajan ammatin niin veto- kuin pitovoimallekin. Opettajien palkat vaihtelevat suuresti OECD-maiden välillä. Keskimääräisten vuosipalkkojen vaihteluväli yleissivistävässä koulutuksessa oli 42 371–53 119 USD tarkasteltaessa palkkoja varhaiskasvatuksen opettajista lukiokoulutuksen opettajiin. Suomessa tämä vaihteluväli oli suurempi eli 38 309–63 188 USD, mikä johtuu osaltaan varhaiskasvatuksen opettajien palkkatasosta, joka jää OECD:n keskiarvon alapuolelle. Muilla koulutusasteilla opettajien palkkataso Suomessa on OECD:n keskiarvoa korkeampi.

Edellä olevassa vertailussa on käytetty opettajien todellisia palkkoja, jotka sisältävät mahdolliset ylituntikorvaukset, palkanlisät tai työsuhde-edut, joita monissa maissa on mahdollista saada. Palkkoja vertailtaessa tulee myös muistaa, että esimerkiksi verotusaste eri maissa vaihtelee. Kun verrataan todellisia palkkoja virkaehtosopimuksen mukaisiin ns. taulukkopalkkoihin, voidaan todeta, että OECD:ssä keskimäärin opettajien todelliset palkat ovat 12 % pienemmät kuin korkein mahdollinen taulukkopalkka. Suomessa tilanne on kuitenkin päinvastainen. Esimerkiksi 25–64-vuotiaiden lukio-opettajien keskipalkka laskettuna todellisista ansioista on puolestaan saman verran eli noin 12 % korkeampi kuin palkka, jossa on mukana virkaehtosopimuksen mukaiset uranaikaiset korotukset. Sama pätee myös muihin koulutusasteisiin, tosin pienemmässä mittakaavassa. Tämä kertoo siitä, että erilaisilla lisillä ja esimerkiksi ylitunneilla on merkittävä todellisia palkkoja kasvattava vaikutus.

Maiden välillä on myös suuria eroja siinä, millainen uranaikainen palkkakehitys opettajilla on. Vertailussa mukana olevissa maissa kestää keskimäärin 25 vuotta saavuttaa taulukkopalkkojen mukainen loppupalkka. Kuitenkin Skotlannissa tämä aika on vain neljä vuotta, kun taas Unkarissa peräti 42 vuotta. Suomessa kaikki vuosisidonnaiset lisät ansaitaan 20 vuodessa (varhaiskasvatuksessa 10 vuodessa).

Kuvio 15. Opettajien keskipalkat 2022 eri koulutusasteilla (USD, PPP)

Lähde: Education at a Glance 2023, Table D3.4 Teachers' and school heads' average actual salaries (2022). Annual average salaries (including bonuses and allowances) in public institutions, in equivalent USD converted using PPPs for private consumption.

Education at a Glance 2023 sisältää tietoja myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien palkoista. Yleisesti ottaen maiden välillä on eroja siinä, poikkeavatko eri aineita ammatillisessa koulutuksessa opettavien opettajien kelpoisuusehdot ja palkat toisistaan. Osassa maita yhteisten ja ammatillisten tutkinnon osien opettajien välillä ei tehdä eroa (esimerkiksi Tanska, Norja ja Ranska), osassa eroja taasen on (esimerkiksi Suomi, Viro, Ruotsi ja Espanja). Seitsemässä tarkasteluun osallistuneista 31 maasta ei tehdä eroa ylipäänsä yleissivistävän ja ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajien välillä.

Kun tarkastellaan ammatillisen koulutuksen opettajien taulukkopalkkoja, palkoissa on suurta vaihtelua eri maiden välillä alkaen 27 078 USD:sta Tšekissä päätyn 92 928 USD:iin Saksassa. Suomessa ammatillisen koulutuksen opettajien palkkataso asettuu tälle välille (58 458 USD). Palkat on laskettu 15 vuotta ammatissaan toimineille opettajille ja ne on suhteutettu kunkin maan ostovoimaan. Kun verrataan Suomessa lukion opettajien taulukkopalkkoja ammatillisen koulutuksen yhteisten tutkinnon osien opettajien palkkoihin, ammatillisessa koulutuksessa palkat ovat noin 10 % korkeampia.

Lähde:

- D3. How much are teachers and school heads paid?